

Rapport fra
BRANSJEUNDERSØKELSEN FOR 2009

Advokatforeningen

INNHold

1. INNLEDNING	4
1.1. Om bransjeundersøkelsen	4
1.2. Datainnsamling	4
1.2.1. Medlemsdelen	5
1.2.2. Virksomhetsdelen	5
1.2.3. Stillingskategorier	5
1.3. Vekting og skalering	6
2. SAMMENFATNING AV RESULTATENE	8
3. OMSETNING I ADVOKATBRANSJEN	11
3.1. Totalomsetning	11
3.2. Omsetning fordelt på markedssegmenter	13
4. TIMEPRISER I ADVOKATBRANSJEN	14
4.1. Rapportkriterier og definisjoner.....	14
4.2. Gjennomsnittlig utfakturert timepris	15
4.3. Timepris pr. markedssegment	17
4.4. Timepris i forhold til virksomhetsstørrelse	18
4.5. Timepris i forhold til stillingskategori	19
4.6. Fylkesvise variasjoner i timepris	21
4.7. Fastpriser for advokattjenester.....	23
4.8. Høyeste og laveste timepriser	24
5. ADVOKATENES INNTEKTER	25
5.1. Inntekt pr. stillingskategori.....	25
5.2. Fordeling av inntekt på inntektskategorier.....	28
5.3. Inntekt i forhold til markedsfokus	30
5.4. Inntekt i forhold til fylke	33
5.5. Inntekt for kvinner og menn	34

6. ADVOKATBRANSJEN I NORGE	39
6.1. Virksomheter og organisering	39
6.2. Virksomheter og størrelse	41
7. ADVOKATENE OG DERES ARBEID	42
7.1. Advokater fordelt på stillingskategorier	42
7.2. Kjønnfordeling blant advokater	44
7.3. Advokaters arbeidsbelastning	45
7.3.1. Arbeidstid	45
7.3.2. Faktureringsgrad	46
7.4. Advokater i bedrifter, organisasjoner og det offentlige	47
7.4.1. Bedriftsadvokater	48
7.4.2. Advokater i organisasjoner og det offentlige...	50
7.5. Trivsel blant advokatene	51
APPENDIKS	
Tabell 1: Gjennomsnittlig inntekt pr stillingskategori og fylke	54
Tabell 2: Høyeste og laveste utfakturerte timepris pr. markedssegment og fylke	55
Tabell 3: Beregnede antall advokater i advokatvirksomhetene pr. fylke	56

1. INNLEDNING

1.1. Om bransjeundersøkelsen

Hensikten med bransjeundersøkelsen er å etablere et faktagrunnlag for analyser og vurderinger av advokatbransjen i Norge. I undersøkelsen kartlegges omsetning, inntekter, priser, kostnader og strukturelle forhold i bransjen. I tillegg kartlegges inntektstforhold for advokater ansatt i private bedrifter, organisasjoner og i offentlig sektor.

Advokatforeningens bransjeundersøkelse ble første gang gjennomført i 2004, basert på omsetnings- og inntektstall fra 2003, og har deretter blitt gjennomført hvert annet år. Den foreliggende undersøkelsen baserer seg på omsetnings- og inntektstall for 2009. Undersøkelsen gir et oppdatert bilde av bransjen og viser utviklingen på viktige områder de siste to årene. Der det er relevant, vises utviklingen over en lengre periode.

Bransjeundersøkelsen for 2009 er gjennomført i et samarbeid mellom analyseselskapet TNS Gallup AS med ansvar for innsamling og behandling av data, og rådgivningsselskapet Saga Corporate Advisors AS med ansvar for prosjektledelse og rapportering.

1.2. Datainnsamling

I bransjeundersøkelsen for 2009 ble det sendt ut tre ulike skjemaer basert på Advokatforeningens medlemsdatabase:

- a. En medlemsdel – skjema sendt til alle medlemmer ansatt i advokatfirmaer eller andre private og offentlige virksomheter
- b. En firmadel – skjema sendt til kontaktperson i alle virksomheter registrert som advokatfirmaer med ansatte advokater
- c. En kombinert virksomhets-/medlemsdel – skjema sendt til alle advokater med registrert enkeltpersonforetak

Alle data ble innhentet elektronisk via en webapplikasjon.

Feltarbeidet ble gjennomført i månedene april til juni 2010. Alle tall som ble hentet inn er relatert til advokatenes og virksomhetenes aktiviteter og resultater i 2009. I helt spesielle tilfeller er dataene relatert til tall fra 2010, og dette er da markert i indeksene.

1.2.1. Medlemsdelen

I medlemsdelen (dvs. a. og c. iht. 1.2) ble det totalt sendt ut skjemaer til 6 852 mottakere og mottatt 3 435 svar – som betyr at tallet på respondenter er 191 høyere enn i undersøkelsen for 2007. Dette gir en svarprosent på 50,1 prosent, som er helt på linje med undersøkelsen for året 2007. Svarprosenten gir et godt grunnlag for å kunne utlede statistisk signifikante resultater om medlemsmassen.

Av de medlemmene som besvarte undersøkelsen for 2009, arbeidet 76,5 prosent i advokatfirmaer eller enkeltpersonforetak, mens 23,5 prosent arbeidet i bedrifter, organisasjoner eller det offentlige.

1.2.2. Virksomhetsdelen

Virksomhetsdelen omfatter advokatfirmaer og enkeltpersonforetak. Firmaene kan ha ulik juridisk selskapsform og enkeltpersonforetakene kan være eller ikke være del av et kontorfellesskap.

Totalt ble det til firmaer og enkeltpersonforetak til sammen sendt ut 1 883 skjemaer og mottatt 633 svar. Dette gir en svarprosent på 33,6 prosent som er en svak økning i forhold til undersøkelsen for 2007.

Endringen skyldes en økning i svarprosent for enkeltpersonforetak. I denne kategorien ble det sendt ut 1 650 skjemaer og mottatt 517 svar. Dette gir en svarprosent på 31,3 prosent. I undersøkelsen for 2007 var svarprosenten i denne kategorien 28,6 prosent.

Svarprosenten for firmaene i undersøkelsen var på 49,8 prosent som var en svak nedgang i forhold til forrige undersøkelse. Totalt sett representerer de virksomheter som har svart, 59,2 prosent av alle advokater og fullmektiger i norske advokatvirksomheter (enkeltpersonforetak og firmaer). Dette er helt på linje med forrige undersøkelse.

På denne bakgrunn kan det fastslås at resultatene i Bransjeundersøkelsen for 2009 er representative utsagnskraftige for bransjen.

1.2.3. Stillingskategorier, advokatroller og segmenter

I undersøkelsen brytes resultatene, der det er relevant, ned på følgende stillingskategorier:

- Partner i advokatfirmaer
- Eier i enkeltpersonforetak
- Advokater ansatte i advokatfirmaer

- Advokatfullmektiger
- Advokater ansatt i bedrifter
- Advokater ansatt i offentlig sektor
- Advokater ansatt i organisasjoner

Det refereres i rapporten også til hvilken rolle advokatene bekler i en markedsmessig sammenheng. Her refereres det til følgende tre roller:

- Allmennadvokat
- Forretningsadvokat
- Strafferettsadvokat/bistandsadvokat

For omsetning, timepriser og inntekter analyseres dataene også ut ifra en segmentering i forhold til advokatens eller virksomhetens hovedfokus. Analysen gjøres for følgende segmenter:

- Primært næringsliv (andel næringslivsklienter 75 prosent eller mer)
- Primært privat (andel privatklienter 75 prosent eller mer)
- Jevn fordeling næringslivsklienter/privatklienter

1.3. Vekting og skalering

Bransjeundersøkelsen er en spørreskjemabasert undersøkelse som har som mål å gi et mest mulig representativt bilde for hele bransjen. Dette medfører visse metodiske problemstillinger som det er viktig å være klar over når resultatene vurderes.

For å kompensere for skjevheter i det innsamlede materialet som skyldes at noen grupper kan være skjevt representert i forhold til andre, foretas det en vekting av dataene som er samlet inn. For firma/virksomhetsdelen vektet det for å skape representativitet i forhold til antall firmaer pr. fylke og andel firmaer i ulike størrelseskategorier. For medlemsdelen vektet det for å skape representativitet i forhold til antall medlemmer pr. fylke og andel medlemmer i ulike stillingskategorier. Tallgrunnlaget for vektene er basert på registreringene i Advokatforeningens medlemsdatabase.

For å redusere graden av potensielle feil i dataene, har flere av registreringene blitt 'vasket' både med tanke på å fjerne opplagt unaturlige avvik og/eller registreringer som bryter med mønsteret i de andre registreringene hos den samme respondenten.

Vekter er i hovedsak brukt i beregninger som gjelder landsbaserte gjennomsnitt/fordelinger, mens vekter normalt ikke er benyttet hvis det gjelder nedbrytninger og/eller ikke berører alle respondentene. I en del tilfeller er også tallene konsolidert for å kompensere for mulige målefeil og/eller ekstremutslag.

I årets undersøkelse presenteres og sammenlignes tall fra to eller flere undersøkelser. Dette medfører ytterligere metodiske utfordringer som skyldes frafallsproblematikk. De overnevnte vekteprosedyrer har i stor grad fanget opp disse forskjellene, men i noen få tilfeller har det vært nødvendig å gjøre manuelle konsolideringer/tilpasninger.

Avslutningsvis skal det nevnes at det må antas at en del av svarene fra respondentene gis som "beste estimer", og at det derfor er tilrådelig å se på enkelte av resultatene som tendenser og trender mer enn presise konklusjoner.

2. SAMMENFATNING AV RESULTATENE

Svarprosent

- 50 prosent av medlemmene svarte på medlemsdelen
- Knappe 34 prosent av advokatvirksomhetene svarte
- De virksomheter som har svart på undersøkelsen representerer knappe 60 prosent av alle advokater beskjeftiget i advokatbransjen
- Resultatene er utsagnskraftige for bransjen

Omsetning

- Totalmarkedet for advokattjenester i 2009 var på kr 10 534 millioner, en vekst på gjennomsnittlig 5,5 prosent pr år siden 2007.
- Veksten i advokatbransjen var kraftig avtagende fra 2008 til 2009
- Næringslivet er største bruker av advokattjenester. Dette segmentet står for 66 prosent av omsetningen, og denne andelen har vært økende siden 2003. Private klienter står for 23 prosent og offentlig sektor står for 11 prosent av omsetningen.

Timepriser

- Undersøkelsen viser en gjennomsnittlig utfakturert timepris på tvers av alle segmenter, regioner og stillingskategorier på kr 1215 (alle timepriser i undersøkelsen rapporteres ekskl. merverdiavgift). Det er en økning på gjennomsnittlig 5 prosent pr. år siden 2007. I samme periode økte prisindeksen for tjenester med lønn som dominerende prisledd med totalt 16,9 poeng.
- For de advokatvirksomheter som primært arbeider med private klienter, var den gjennomsnittlig utfakturerte timeprisen kr 1110. Dette er en økning på linje med gjennomsnittet for alle segmenter siden 2007.
- Gjennomsnittlig utfakturert timepris øker med virksomhetens størrelse. Gjennomsnittlig utfakturert timepris for private klienter er nesten 40 prosent høyere i virksomheter med mer enn 50 advokater enn i virksomheter som beskjeftiger én advokat. For næringslivsklienter er forskjellen neste 60 prosent mellom små og store virksomheter. Det er nærliggende å tro at dette skyldes at de store virksomhetene i større grad enn de små selger spesialiserte tjenester.
- Advokatvirksomhetene oppnår en høyere gjennomsnittlig utfakturert timepris for utenlandske klienter enn for innenlandske klienter. Det er nærliggende å tro at også dette skyldes at utenlandske klienter i høyere grad enn innenlandske kjøper spesialiserte tjenester.
- Forskjellen på laveste og høyeste gjennomsnittlig utfakturerte timepris i en fylkesvis fordeling viser en forskjell på 26 prosent. Laveste nivå er registrert i Oppland mens høyeste nivå er registrert i Oslo.
- Det er under 30 prosent av advokatvirksomhetene som oppgir at de har faste priser for visse tjenester, og det er kun for tre tjeneste-

kategorier dette har fått særlig omfang, nemlig ektepakt, samboeravtale og testament.

- En sammenligning av timepriser oppgitt i undersøkelsen og timepriser annonsert på hjemmesider, viser store forskjeller både på høyeste pris og laveste pris i de ulike markedssegmentene.

Inntekter

- Gjennomsnittlig inntekt for alle advokater og fullmektiger i undersøkelsen var i 2009 på kr 1 150 000. Dette representerer en årlig økning på 3,3 prosent.
- Gjennomsnittlig inntekt for en partner ligger 95 prosent over gjennomsnittet for alle stillingskategorier. Eiere av enkeltpersonforetak har en gjennomsnittlig inntekt som utgjør 42,6 prosent av gjennomsnittlig inntekt for partnerne.
- Advokater ansatt i bedrifter utenfor advokatbransjen, har en gjennomsnittlig inntekt som ligger 45 prosent høyere enn advokatene i offentlig sektor.
- Partnernes gjennomsnittlige inntekt er også avhengig av virksomhetens størrelse. Partnerne i virksomheter med mer enn 50 advokater har en inntekt som er mer enn 2,5 ganger så høy som gjennomsnittet for partnere i virksomheter som har under 50 advokater.
- Den gjennomsnittlige inntekten for de advokater som primært jobber med næringslivsklienter, er 80 prosent høyere enn for de advokater som primært jobber med private klienter.
- Av samtlige advokater i undersøkelsen har 16,3 prosent en inntekt som er under kr 500 000. 65,5 prosent har en inntekt som ligger under kr 1 million.
- 57 prosent av mennene i undersøkelsen har en inntekt som ligger under kr 1 million, mens knappe 85 prosent av kvinnene ligger i denne kategorien.
- Undersøkelsen for 2009 viser at den gjennomsnittlige inntekten på tvers av alle stillingskategorier for kvinner ligger på 59 prosent av den gjennomsnittlige inntekten for menn.
- Hovedårsaken til forskjellen i gjennomsnittstallet er at kvinner er relativt sett underrepresentert i stillingskategorier og markedssegmenter som representerer høye nominelle inntekter.
- Forskjellen i gjennomsnitt blant menn og kvinner påvirkes også av aldersstrukturen i den populasjonen som analyseres. I det ligger det at menn i undersøkelsen gjennomsnittlig er eldre enn kvinner og har arbeidet lengre som advokat.

Advokatbransjen i Norge

- Undersøkelsen omfatter 1 883 virksomheter – en økning på 13 i forhold til undersøkelsen for 2007.

- 75 prosent av virksomheten er enkeltpersonvirksomheter. Disse beskjeftiger 31 prosent av advokatene og advokatfullmektigene i bransjen.
- 3 prosent av virksomhetene har over 10 advokater. Disse virksomhetene beskjeftiger mer enn 42 prosent av advokatene og fullmektigene i bransjen.
- Advokatbransjen er en bransje med en uvanlig stor andel eiere og en uvanlig liten andel ansatte. Forholdet mellom eiere (partnere og eiere i enkeltpersonforetak) og ansatte (advokater og fullmektiger) er 3 til 2.
- Av samtlige advokater er 76,5 prosent virksomme i advokatfirmaer eller enkeltpersonforetak mens 23,5 prosent er ansatt utenfor advokatbransjen, dvs. i andre bedrifter, organisasjoner eller i det offentlige.

Advokater i bedrifter, organisasjoner og det offentlige

- Av gruppen Bedriftsadvokater er mer enn halvparten ansatt i næringsgruppen bank, finans og forsikring.
- Av bedriftsadvokatene har 75 prosent stillingsbetegnelse advokat, mens 10 prosent har stillingsbetegnelse direktør/leder.
- Av organisasjonsadvokatene jobber ca 2/3 i arbeidstaker- eller arbeidsgiverorganisasjoner
- Av de offentlig ansatte advokatene jobber mer enn 50 prosent i kommunal virksomhet og 30 prosent i statlig virksomhet

Advokatene og deres arbeid

- 69 prosent av advokatene i undersøkelsen er menn.
- Kvinneandelen er størst blant advokatfullmektigene med drøye 50 prosent og minst blant partnere med knappe 15 prosent.
- Advokatene arbeider gjennomsnittlig 42 timer pr. uke.
- Menn rapporterer lengre arbeidstid enn kvinner i samtlige stillingskategorier.
- Undersøkelsen viser at advokater gjennomgående trives meget godt med sitt yrke. På en såkalt Trivselsindeks skårer advokatene samlet 85, en økning på 4 poeng fra undersøkelsen for 2005.
- Det er ingen vesentlige forskjeller i trivsel mellom menn og kvinner, men skårene for trivsel tenderer til å øke med alder og inntektsnivå.

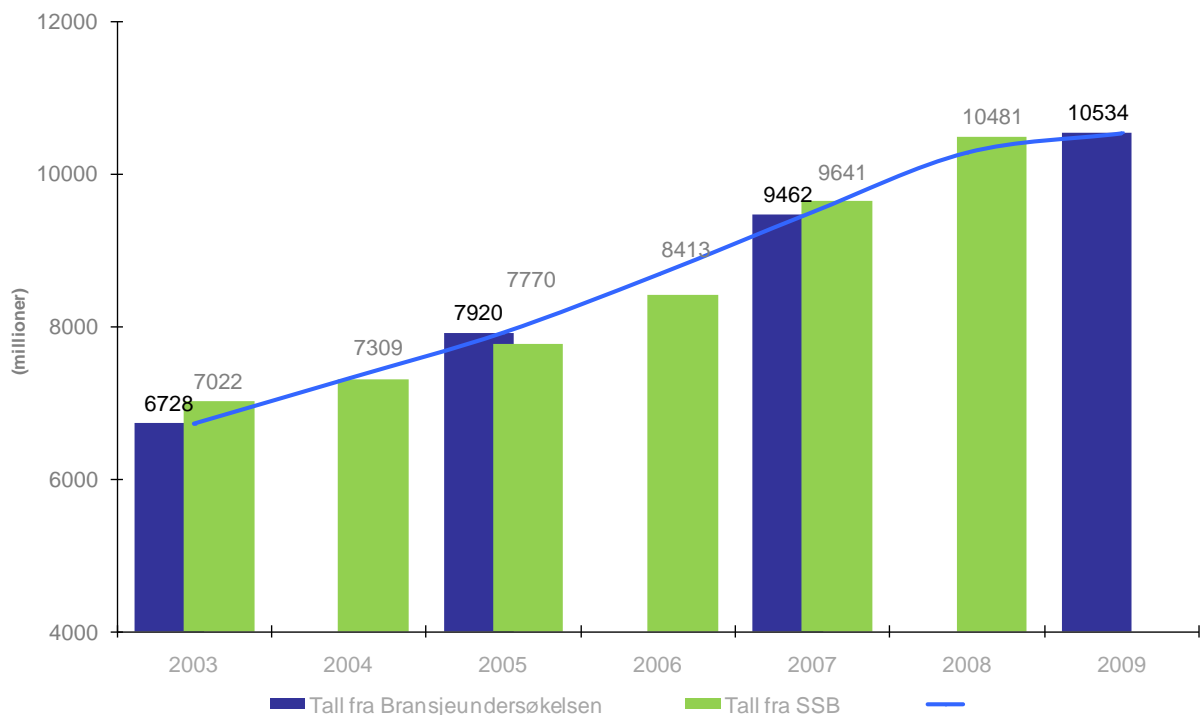
3. OMSETNING I ADVOKATBRANSJEN

3.1. Totalomsetning

Basert på de vektete resultater av undersøkelsen var totalmarkedet for advokattjenester i 2009 på 10 534 millioner kroner. Dette representerer en økning på 11,3 prosent – eller 5,5 prosent pr år – sammenlignet med 2007, da omsetningen i henhold til undersøkelsen var 9 462 millioner kroner.

Utviklingen i omsetning fra 2003 til 2007 viste en stabil, tilnærmet lineær, vekst. Tall fra Statistisk Sentralbyrå (SSB) for rapportert omsetning for næringsgruppen Juridisk tjenesteyting for 2008 viser at veksten fortsatte i samme takt til 2008 for deretter å avta kraftig. Med de tall som er tilgjengelig, er det grunn til å tro at veksten i omsetning fra 2007 til 2008 var i størrelsesorden 9 prosent, mens den sank til rundt 2,5 prosent fra 2008 til 2009.

Figur 1: Totalmarkedet for advokattjenester

Bransjeundersøkelsen viser at omsetningsøkningen fra 2007 til 2009 i det alt vesentlig er funksjon av prisvekst. Undersøkelsen viser nemlig at den gjennomsnittlige timeprisen for advokattjenester økte med 10,5 prosent fra 2007 til 2009. (Se punkt 4.2, side 15.)

Antall advokater/fullmektiger beskjeftiget i advokatvirksomheter (firmaer og enkeltpersonforetak) viste riktignok en netto økning på 301 i perioden. Basert på den kraftig avtagende veksten i 2009 er det grunn til å tro at netto økningen i antall advokater/fullmektiger skjedde i perioden 2007 – 2008.

Gjennomsnittlig omsetning for alle advokater og advokatfullmektiger i bransjen beløp seg i 2009 til 1,9 millioner kroner. Dette er på samme nivå som i 2007. (Omsetning er definert som brutto salg av advokattjenester og må ikke forveksles med inntekt som fremkommer etter at alle kostnader er trukket fra.)

Det vil alltid være knyttet en viss usikkerhet til beregninger av totale omsetningstall basert på data fra undersøkelser av denne typen. Dette skyldes at resultatene er basert på omforente og konsoliderte tall fra både medlems- og firma/virksomhetsdelen. Og det er heller ikke gitt at vektene som benyttes klarer å fange opp alle målefeilene i dataene.

Det skal dessuten bemerkes at tallene for omsetning som rapporteres i Bransjeundersøkelsen ikke er direkte sammenlignbare med tallene som rapporteres i SSBs statistikk. Dette skyldes at næringsgruppen Juridisk tjenesteyting i statistikken til SSB er mer omfattende enn den advokatvirksomheten som rapporteres i Bransjeundersøkelsen. Tallene for Bransjeundersøkelsen vil derfor alltid ligge litt under tallene til SSB.

3.2. Omsetning fordelt på kundesegmenter

Deler man totalomsetningen på 10 534 milliarder kroner på kundesegmenter, står næringslivssegmentet for 66 prosent, mens det private står for 23 prosent og det offentlige segmentet står for 11 prosent. Andelen pr. segment har vært relativt stabil fra 2005. Fra 2007 til 2009 gikk næringslivssegmentets andel ned fra 68 til 66 prosent, mens de to andre segmentene økte med 1 prosent hver.

Figur 2: Fordeling på hovedsegment

Utflatingen av vekstkurven og svekkelsen av næringslivssegmentets andel av omsetningen speiler finanskrisen og den sterke økonomiske nedgangen i perioden. Som en indikator på denne utviklingen kan det vises til at det i 2007 var 58 nye aksjenoteringer på Oslo Børs. Dette tallet sank til 16 i 2008 og 3 i 2009. I samme periode steg antall konkurser fra 2845 i 2007 til 5013 i 2009.

4. TIMEPRISER

4.1. Rapportkriterier og definisjoner

Undersøkelsen viser at det er store forskjeller på hvilke priser man må betale for advokattjenester. Forskjellen er først og fremst avhengig av hvilken type kompetanse som kjøpes og dernest hvor i landet tjenesten kjøpes.

I undersøkelsen analyseres timeprisene i forhold til en rekke forskjellige kriterier. To av disse er "kundesegment" og "markedsfokus". Når timeprisene brytes ned på kundesegmenter, som "privat" og "næringsliv", får man frem et gjennomsnittstall for hva alle virksomheter i undersøkelsen, uavhengig av størrelse og spesialisering, oppnår som timepris for kunder i hvert av segmentene. Det innebærer at tallet for segmentet private klienter påvirkes av de timepriser som oppnås av de store, næringslivsorienterte advokatfirmaene når disse har oppdrag for private klienter.

Når timeprisene analyseres i forhold til de enkelte virksomheters markedsfokus, får man et mer reelt bilde av hva som de ulike kundetyperne *må* betale for kjøp av advokattjenester.

Timeprisene analyseres også i forhold til stillingskategori i advokatvirksomhetene.

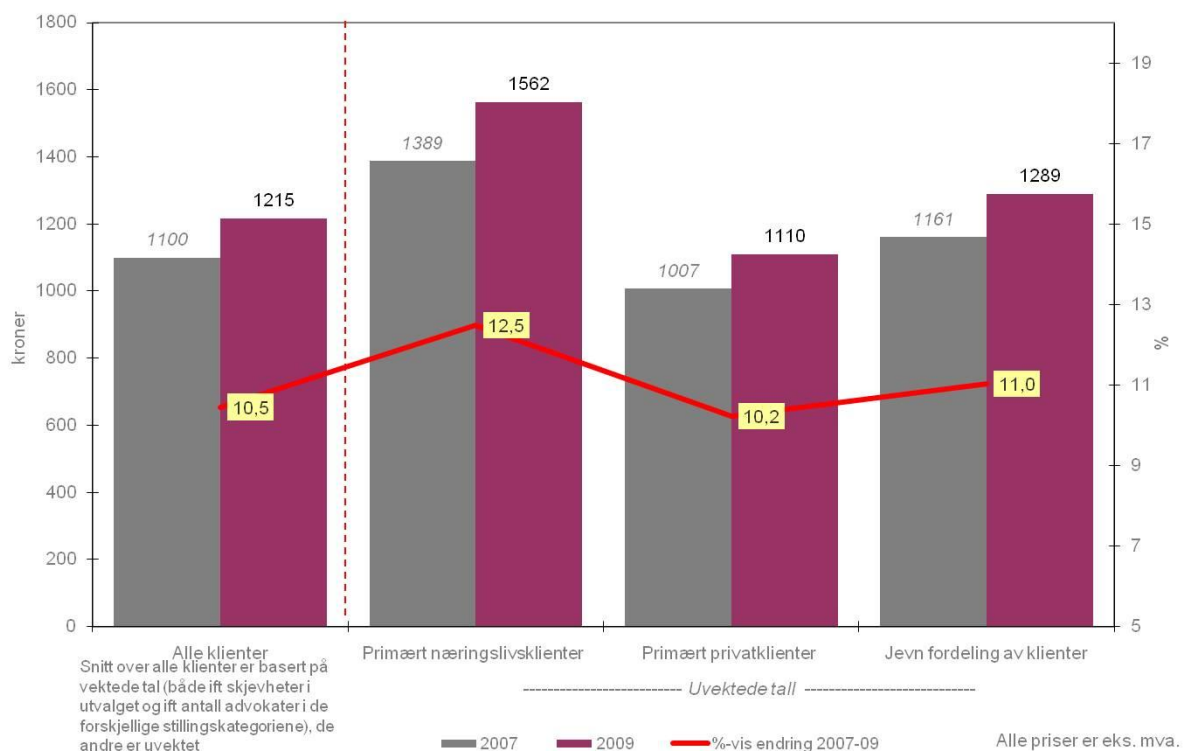
I bransjeundersøkelsen er det et mål å få et bilde av hvilke priser advokater reelt får for det arbeidet de gjør. For å få frem et mest mulig realistisk bilde av dette er det i undersøkelsen spurt om hva som er advokatens gjennomsnittlig utfakturerte timepris. Ved å bruke denne definisjonen søker vi å få et mest mulig realistisk bilde av hvilke inntekter advokatene virkelig får ut av hver time. Dette tallet er ikke nødvendigvis identisk med den timepris som advokater tilbyr sine tjenester for. Når vi gjør beregninger av gjennomsnittlig utfakturert timepris på virksomhetsnivå, har vi i denne prisen både tatt hensyn til antall personer pr. virksomhet i hver stillingskategori og virksomhetens gjennomsnittlige faktureringsgrad.

Det skal dessuten presiseres at alle timeprisene som oppgis i undersøkelsen er eksklusiv merverdiavgift.

4.2. Gjennomsnittlig utfakturert timepris

Undersøkelsen viser at den gjennomsnittlige utfakturerte timeprisen på tvers av alle kundesegmenter og regioner er kr. 1215, ekskl. merverdiavgift. Dette er en økning på 10,5 prosent – eller gjennomsnittlig 5 prosent pr. år i perioden 2007 - 2009.

Figur 3: Gjennomsnittlig utfakturert timepris og gjennomsnitt i forhold til kundefokus

Som det fremgår av figur 3, var den gjennomsnittlige utfakturerte timeprisen for de virksomhetene som primært arbeider med private klienter, kr 1110. Dette tilsvarer også en økning på 5 prosent pr. år fra 2007. Konsumprisindeksen (KPI) økte med 7,1 poeng i perioden 2007 til 2009 – sterkt påvirket av en økning i indeksen for importerte konsumvarer på 1,0 poeng. Til sammenligning økte indeksen for tjenester med lønn som dominerende prisfaktor med 16,9 poeng

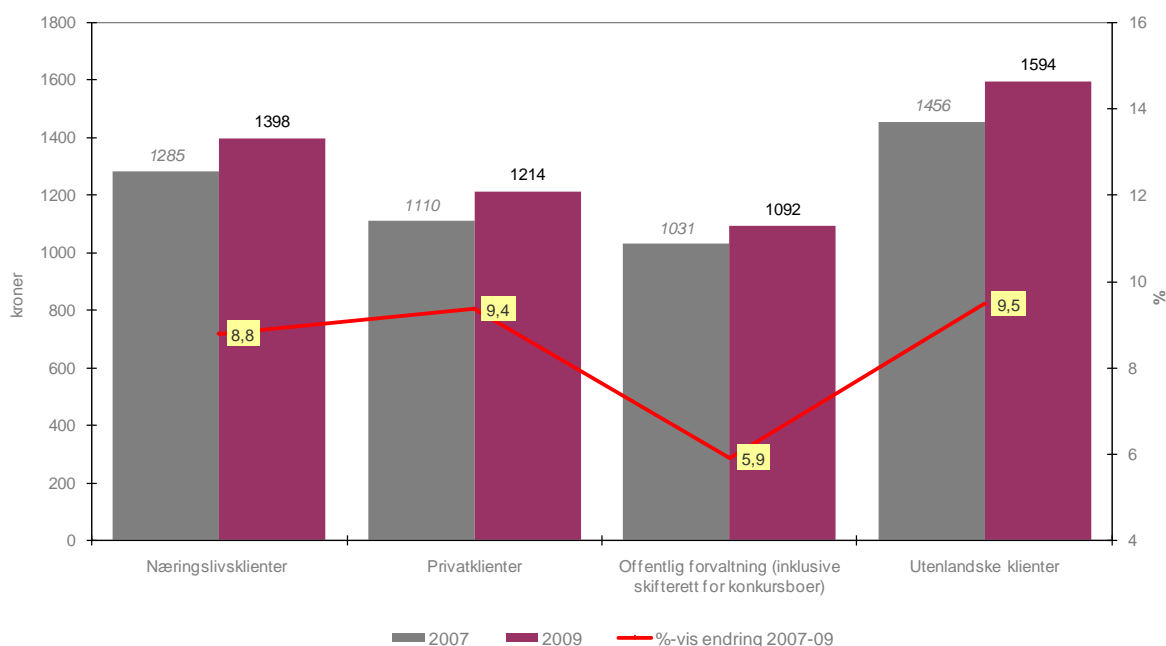
Forskjellen i gjennomsnittlig utfakturert timepris mellom de virksomheter som primært betjener næringslivsklienter og de som betjener private klienter, var i 2009 på 40,7 prosent. Dette er en noe større forskjell enn i 2007, noe som skyldes at veksten i timepriser for virksomheter som primært betjener næringslivsklienter var noe større enn for de virksomhetene som primært betjener private klienter.

Det er viktig å være oppmerksom på denne relativt store forskjellen når det gjøres vurderinger av advokatbransjen. Det er næringslivet som bestiller oppdrag hos advokatene som betaler de høyeste prisene, mens private personer som trenger hjelp fra advokater i hverdagen, kan få slike tjenester for rundt 1100 pr time. En analyse av høyeste og laveste oppgitte utfakturerte timepris i Bransjeundersøkelsen viser at det laveste nivået for private kunder er på kr 800. (Se figur 11, side y.) Det skal imidlertid presiseres at private kunder ikke får fradrag for merverdiavgift som kommer i tillegg til de priser som er nevnt her.

4.3. Gjennomsnittlig utfakturert timepris i ulike markedssegmenter

Dersom markedet segmenteres i ulike segmenter som vist i figur 4, viser undersøkelsen at de høyeste utfakturerte timeprisene oppnås hos utenlandske oppdragsgivere. Disse timeprisene ligger i størrelsesorden 30 prosent over de gjennomsnittlige oppnådde timeprisene på tvers av markedssegmentene.

Figur 4: Gjennomsnittlig utfakturert timepris pr. markedssegment

Merknad: Tallene er uvektet.

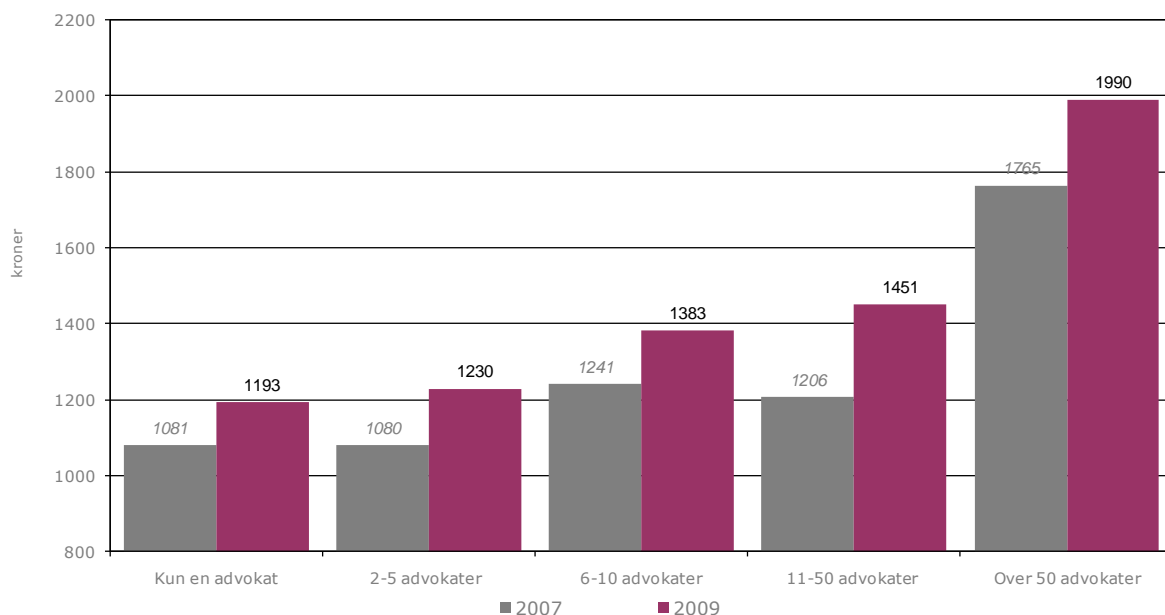
Dette viser at utenlandske klienter i stor utstrekning kjøper spesialiserte tjenester i det mest kostbare sjiktet av advokatenes tjenestespekter.

For ordens skyld skal det anmerkes at forskjellen på de timeprisene som fremkommer i forhold til en fordeling av virksomhetene etter deres kundefokus, skyldes at gjennomsnittene i figur 3 regnes ut fra et annet grupperingskriterium enn i figur 4. I klartekst vil det si at gjennomsnittet for for eksempel privatklienter i figur 4, også inneholder timepriser som de store, næringslivsorienterte virksomhetene tar når de betjener privatkunder.

4.4. Gjennomsnittlig utfakturert timepris i forhold til virksomhetsstørrelse

Undersøkelsen viser at gjennomsnittlig utfakturert timepris øker med antall ansatte advokater i virksomheten.

Figur 5: Gjennomsnittlig utfakturert timepris i forhold til virksomhetens størrelse

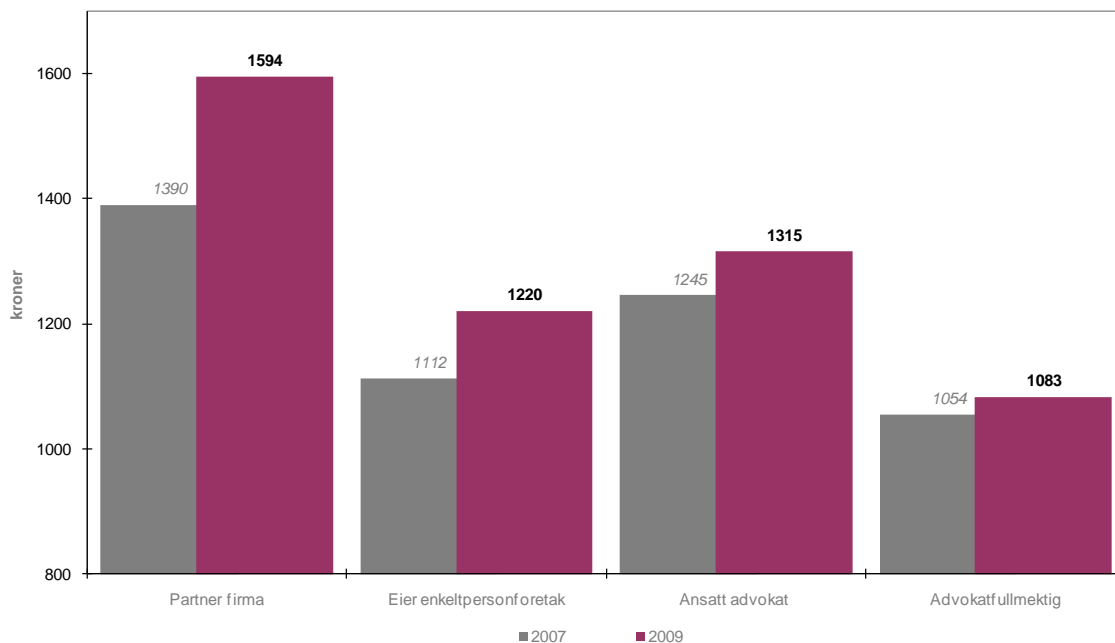
Merknad: Tallene er uvektet

I følge undersøkelsen er gjennomsnittlig oppgitt timepris for private klienter 36,6 prosent høyere i virksomheter med mer enn 50 advokater enn i virksomheter som bare beskjeftiger én advokat. For næringslivsklienter er forskjellen 56,1 prosent mellom de samme størrelseskategoriene. Det er nærliggende å tro at denne relativt store forskjellen skyldes en sterk grad av spesialisering blant advokatene i de store firmaene.

4.5. Gjennomsnittlig utfakturert timepris i forhold til stillingskategori

Undersøkelsen viser at stillingskategorien partner i advokatfirma har høyeste gjennomsnittlige utfakturert timepris med kr 1594, mens advokatfullmektig har lavest med kr 1083.

Figur 6: Gjennomsnittlig utfakturert timepris i forhold til stilling

Merknad: Uvektede tall

Gjennomsnittlig utfakturert timepris for stillingskategorien partnere i firmaer økte med 7 prosent pr. år i perioden 2007 til 2009. For ansatte advokater økte timeprisen med knappe 3 prosent pr. år, mens økningen var 1,3 prosent pr. år for advokatfullmektiger. For eiere i enkeltpersonforetak var økningen 4,6 prosent pr. år.

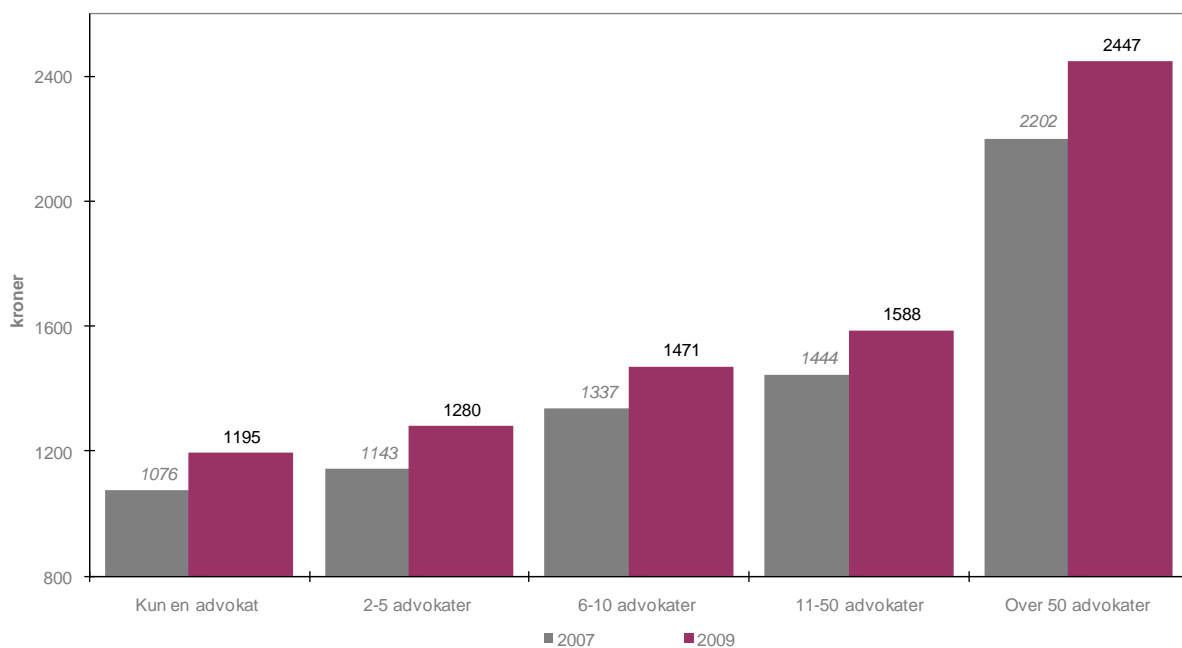
Gjennomsnittlig utfakturert timepris for partner i firmaer er i følge undersøkelsen 31 prosent høyere enn gjennomsnittet for alle stillingskategorier. Dette er en økning på 5 prosentpoeng i forhold til 2007.

Gjennomsnittlig utfakturert timepris for eier i enkeltpersonforetak ligger, som i tidligere undersøkelser, temmelig tett på gjennomsnittet. Det er nærliggende å tro at forskjellen skyldes at advokatfirmaene har en høyere andel av næringslivssegmentet enn enkeltpersonforetakene.

Ser man på den gjennomsnittelige utfakturerte timeprisen for stillingskategori eier/partner i forhold til virksomhetenes størrelser, fremgår det at partnerne i virksomheter med mer enn 50 advokater trekker gjennomsnittet kraftig oppover. Gjennomsnittet i denne størrelseskategorien ligger mer enn 50 prosent over gjennomsnittet i kategorien med 11-50 advokater.

På landsbasis er det imidlertid bare 18 virksomheter med mer enn 50 advokater.

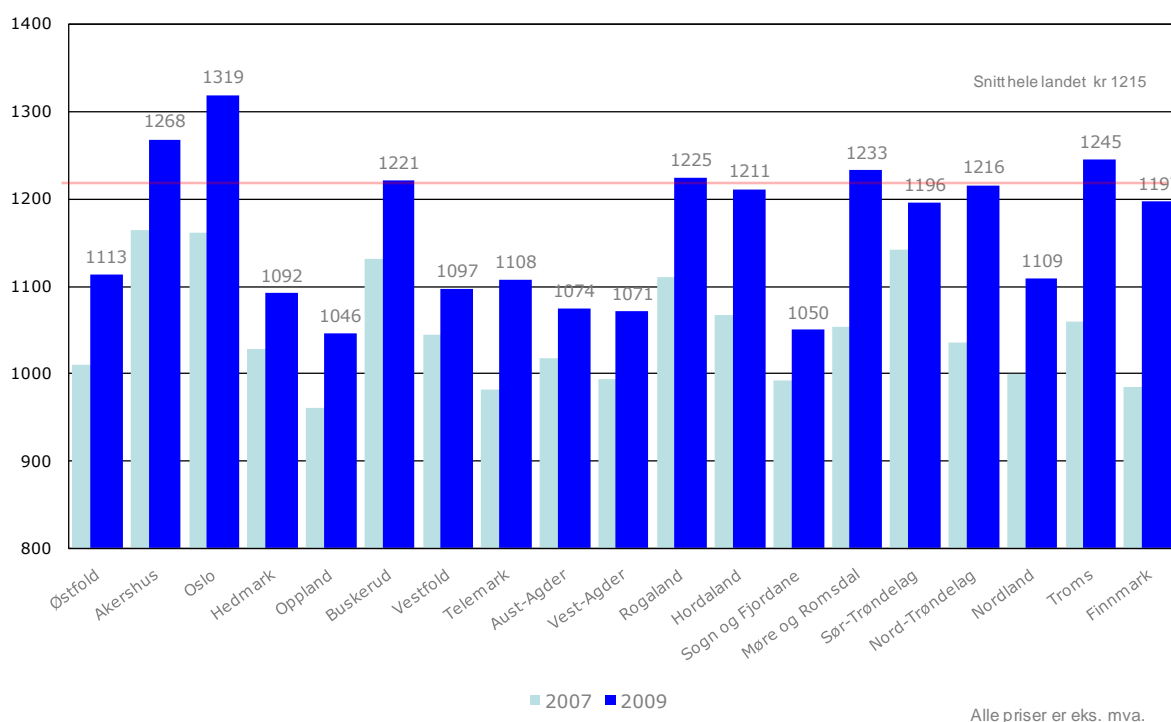
Figur 7: Gjennomsnittlig utfakturert timepris for partnere i forhold til virksomhetens størrelse

4.6. Geografiske variasjoner i gjennomsnittlig utfakturert timepris

Undersøkelsen viser at det er til dels betydelige forskjeller i den utfakturerte timepris som oppgis på tvers av landet. Mønsteret ser i store trekk ut til å være likt det man finner på en rekke andre samfunnsområder, nemlig at Oslo og andre fylker med store byer trekker gjennomsnittene oppover når det gjelder priser og kostnader.

Figur 8: Gjennomsnittlig utfakturert timepris pr. fylke

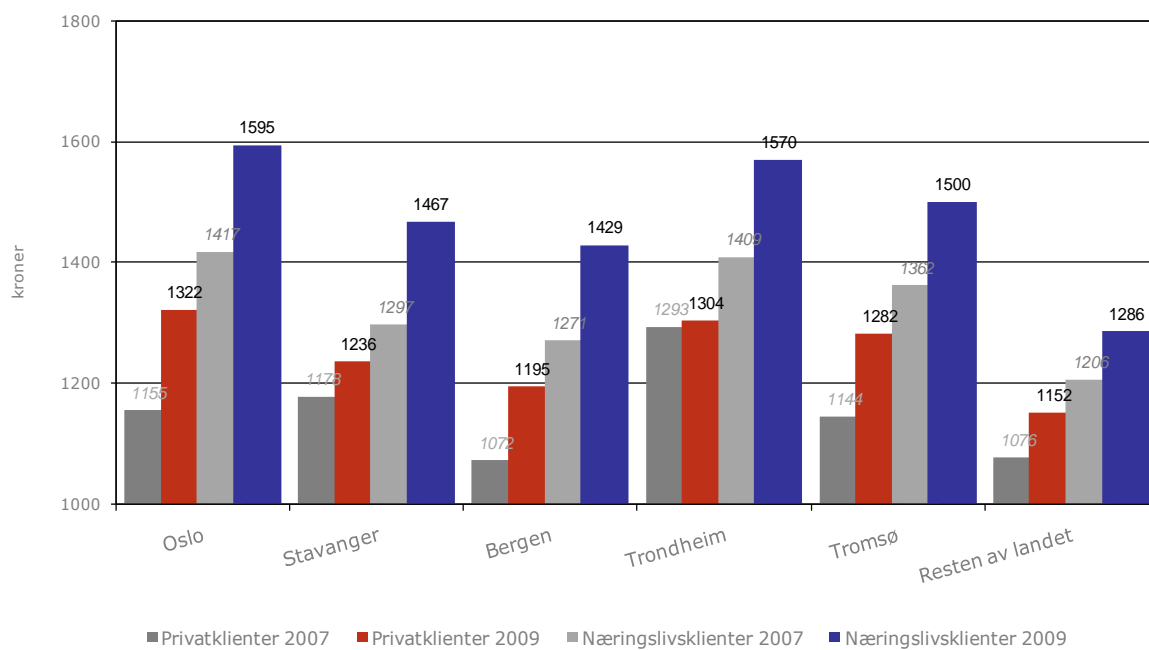

Merknad: Uvektede tall, justert for ekstremverdier.

Forskjellen på laveste nivå og høyeste nivå basert på en fylkesvis fordeling i 2009 er 26 prosent – som er en økning på 5 prosentpoeng i forhold til 2007. Laveste nivå er registrert i Oppland, mens høyeste nivå er registrert i Oslo. Dette er samme struktur som i Bransjeundersøkelsen for 2007.

Dersom man ser på de fem største byene isolert, er forskjellen mellom høyeste og laveste gjennomsnittlige utfakturerte timepris 11,6 prosent i næringslivssegmentet og 10,6 prosent i privatsegmentet. Dette er differanser på linje med 2007.

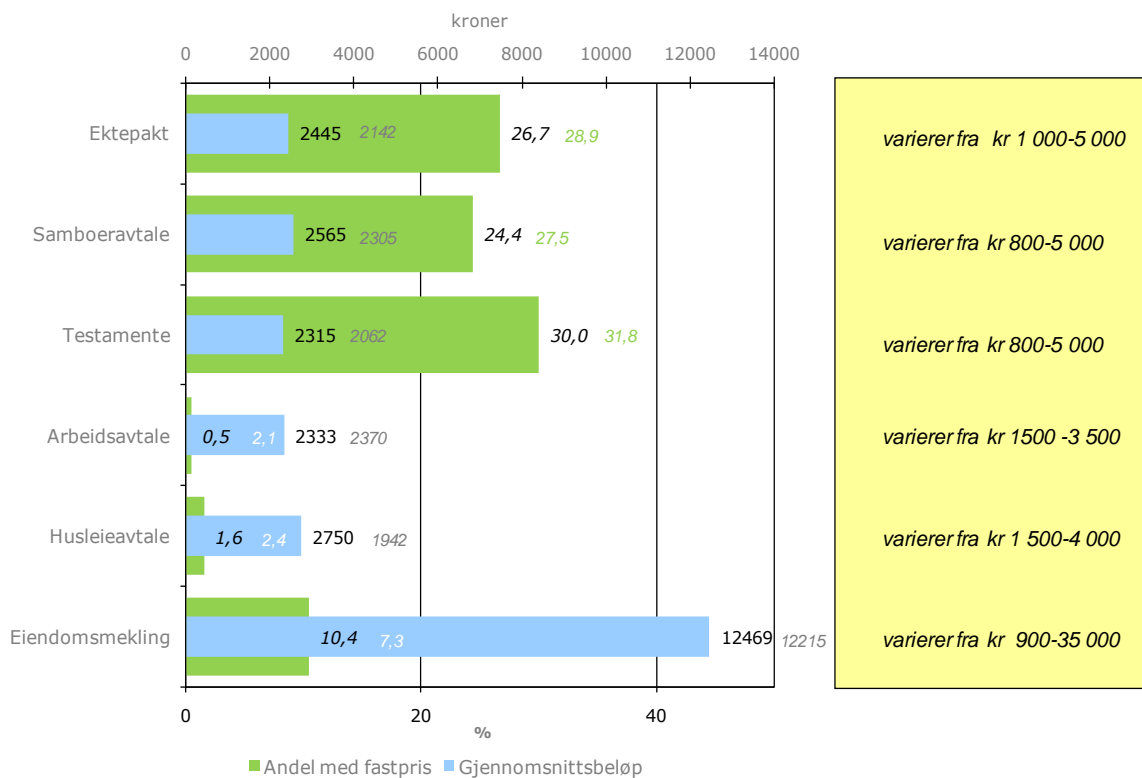
Figur 9: Gjennomsnittlig utfakturert timepris i de største byene

4.7. Faste priser for advokattjenester

I bransjeundersøkelsen for 2007 ble det for første gang undersøkt i hvilket omfang advokatvirksomhetene oppgir faste priser for seks definerte tjenester. Av de definerte tjenestene var det bare for ektepakt, samboeravtale og testamente at det ble registrert et visst omfang av fastpriser. Det samme mønsteret gjorde seg gjeldende i 2009. Det er verdt å merke seg at andelen som oppga fastpriser sank svakt i 2009 i forhold til 2007.

Figur 10: Andel virksomheter som oppgir faste priser og gjennomsnittet for ulike tjenester i 2007

Prosentene er vektet, snittprisene er det ikke. Tallene bak er for 2007.

4.8. Høyeste og laveste oppgitte og annonserte timepris

Det er et påfallende trekk i undersøkelsen at avstanden mellom laveste og høyeste oppgitte gjennomsnittlig utfakturerte timepris er størst i storbyfylkene. I Oslo er høyeste gjennomsnittlig utfakturerte timepris for segmentet privatkunder i følge undersøkelsen rundt tre ganger så høy som laveste pris. For næringslivskunder er høyeste nivå nærmere fire ganger høyere enn laveste nivå. Oslo har registrert både laveste og høyeste utfakturert timepris i næringssegmentet så vel som i privatsegmentet. (Se appendiks side 55, tabell 2.)

For å få et bilde av hvilke timepriser bransjen bruker når de annonserer sine tjenester, ble det som en del av Bransjeundersøkelsen gjort et søk på de 100 største advokatfirmaenes hjemmesider og funnene ble sammenlignet med det som var oppgitt i Bransjeundersøkelsen. Søket ble gjort våren 2010 og gjelder følgelig timepriser i 2010, mens de oppgitte utfakturerte timepriser er beregnet på bakgrunn av bransjens gjennomsnittstall for 2009.

Av de 100 hjemmesidene som ble undersøkt, var det 61 som oppga timepriser. Dette er samme nivå som i undersøkelsen som ble gjennomført i 2008 og en markant økning i forhold til den undersøkelsen som ble gjort i 2006. Den gang var det 35 virksomheter som oppga timepriser på sine hjemmesider. Undersøkelsen viser også denne gangen at det er en naturlig tendens til at oppgitte timepriser på hjemmesider er høyere i de ulike kategoriene enn de gjennomsnittelig utfakturerte timeprisene.

Figur 11: Laveste og høyeste annonserte og oppgitte utfakturerte timepris

	Næringsliv		Privat	
	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest
Oppgitte priser på weben	850	3500	850	3000
Gj. oppgitte timepriser pr. klientgruppe	800	3000	800	2300

Alle priser er eks. mva.

5. ADVOKATENES INNTEKTER

Undersøkelsen viser at det er store forskjeller i advokatenes inntekter på tvers av stillingskategori, virksomhetstype, geografi, alder og kjønn.

For eiere av virksomheter viser undersøkelsen inntekt definert som resultat/resultatandel av virksomheten, inklusiv eventuell lønnsinnberettet lønn, styrehonorarer, andre lønnsinnberettede honorarer og utbytte som ikke inngår i resultatet/resultatandelen. Dette gjelder både for eiere i enkeltpersonforetak og partnere i advokatfirmaer.

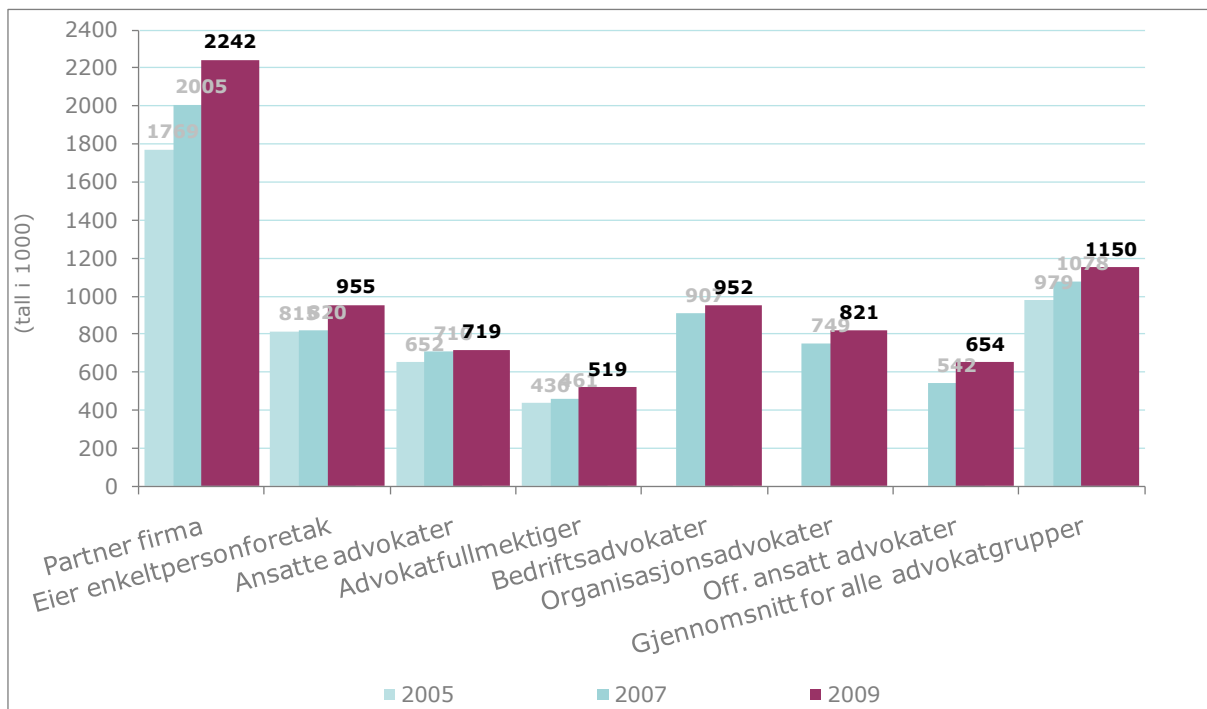
For ansatte advokater, advokatfullmektiger og bedriftsadvokater viser undersøkelsen inntekt definert som mottatt lønn og bonus.

Gjennomsnittsinntekten for alle advokater og fullmektiger i undersøkelsen var i 2009 på kr 1 150 000. Dette representerer en økning på 3,3 prosent pr. år fra 2007. I perioden 2003 til 2005 var den årlige økningen knappe 6 prosent og i perioden 2005 til 2007 4.8 prosent.

5.1. Gjennomsnittlig inntekt pr. stillingskategori

Ser man på endring i inntekt pr. stillingskategori, viser bildet igjen betydelige variasjoner.

Figur 12: Gjennomsnittlig inntekt pr. stillingskategori

Merknad: Tallene som vises for 2005 for kategoriene ansatt advokat og advokatfullmektig, er korrigert i forhold til det som vises i rapporten for 2005. Tallene er korrigert for bonus for å gjøre den sammenlignbare med tallene for 2007.

Den gjennomsnittlige inntekten for stillingskategori partner økte fra ca. kr 2,0 millioner i 2007 til drøye kr 2,2 millioner i 2009. Dette tilsvarer en økning pr. år på 5,7 prosent, en økning som er noe lavere enn for perioden 2005 - 2007. Den gjennomsnittlige inntekten pr. partner ligger 95 prosent over gjennomsnittet for alle stillingskategorier. I 2007 var denne forskjellen 86 prosent.

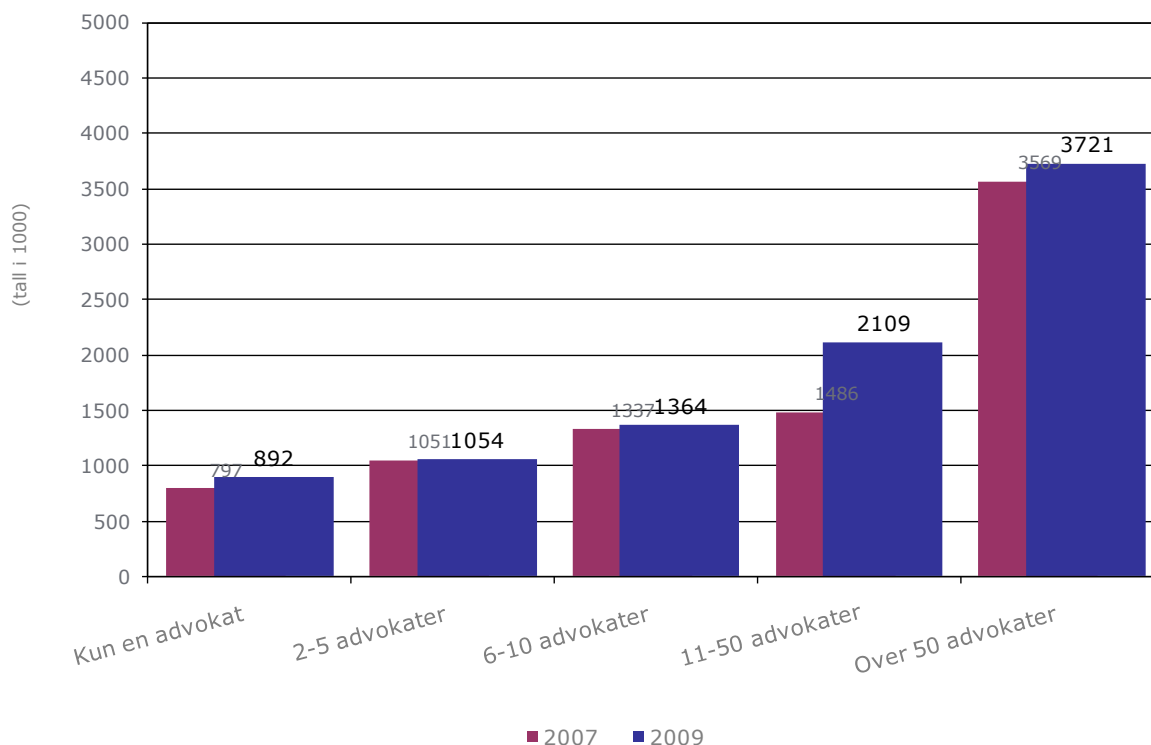
For stillingskategorien eier av enkeltpersonforetak viser undersøkelsen en gjennomsnittlig inntekt som ligger under gjennomsnittet for alle stillingskategorier. Fra 2007 til 2009 var inntektsutviklingen for denne kategorien på 8 prosent pr. år.

For ansatte advokater var økningen i undersøkelsen for 2009 på 1,3 prosent pr. år og for advokatfullmektiger var den 6,2 prosent pr. år. Økningen for sistnevnte gruppe var på linje med økningen for stillingskategori partner.

Tallene for 2009 viser at advokater ansatt i bedrifter inntektsmessig ligger relativt nær gjennomsnittet for alle advokater. Økningen var på 5 prosent pr. år fra 2007. Bedriftsadvokatene har en gjennomsnittlig lønn som ligger drøye 45 prosent høyere enn advokatene ansatt i offentlig sektor – med organisasjonsadvokatene plassert mellom disse to kategoriene. Differansen mellom bedriftsadvokatene og de offentlig ansatte advokatene gikk noe ned i perioden 2007 – 2009 sammenlignet med perioden 2005 – 2007. Det skyldes i særlig grad at de offentlig ansatte advokatene hadde en økning på ca 10 prosent pr. år.

Bryter man gjennomsnittlig inntekt for firmapartnere og eiere av enkeltpersonforetak ned på kriteriet virksomhetsstørrelse, ser man at det oppstår betydelige forskjeller. Det er en vesensforskjell mellom gjennomsnittet for advokater som operer helt alene og for dem som er eiere i virksomheter med flere advokater og ansatte. Økningen er progressiv i forhold til virksomhetens størrelse.

Figur 13: Gjennomsnittlig inntekt for eier/partner i forhold til firmaets Størrelse

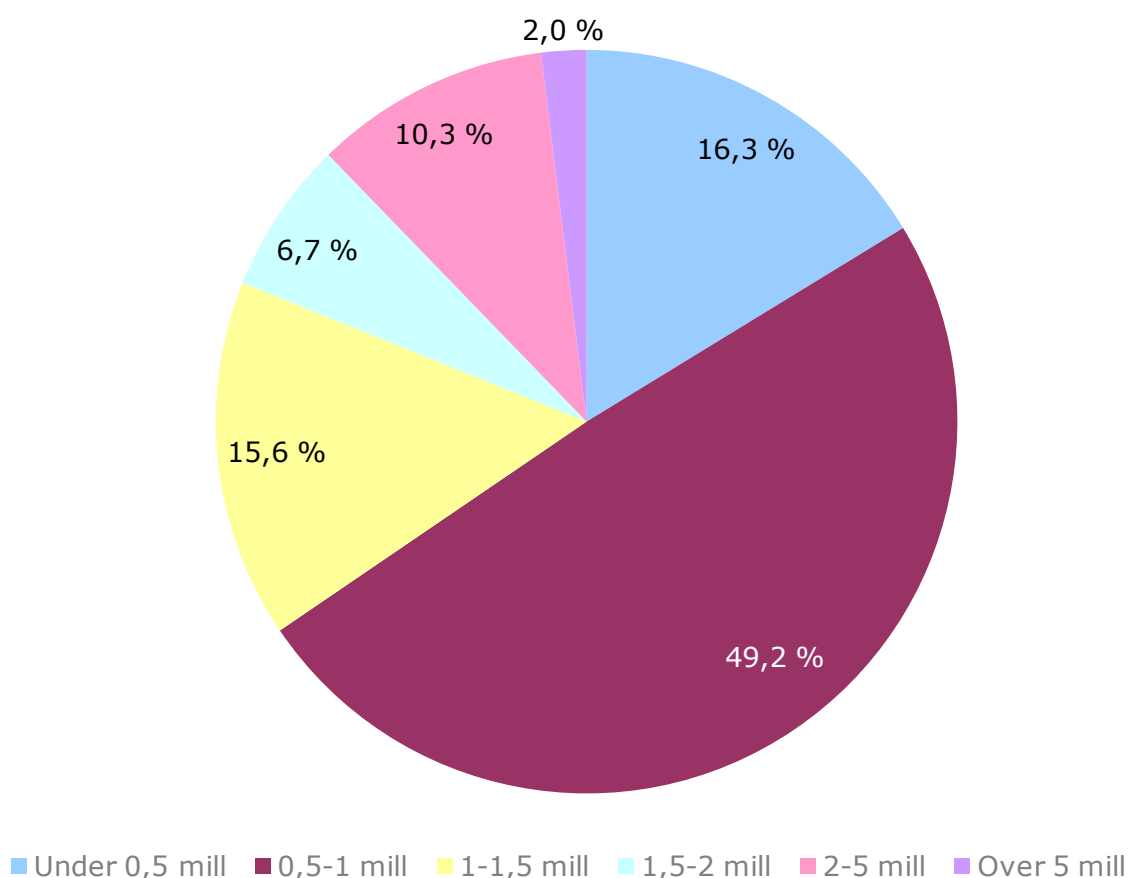
Tallene i figur 13 er konsolidert med tallene fra firmadelen av undersøkelsen. Det kan forekomme avvik i aggregerte tall for inntekt i medlemsdelen og firmadelen når det gjelder inntekt for eiere og partner. Det legges til grunn at dette hovedsakelig skyldes at deler av resultatet i en virksomhet blir liggende igjen i virksomhet som reserver og tas ikke med når medlemmene rapporterer sine inntekter. I figur 13 er dette beløpet rullet tilbake til eiernes/partnernes inntekter.

5.2. Fordeling av inntekt på inntektskategorier

Den høyeste rapporterte inntekt i Bransjeundersøkelsen i kategorien partner og eier enkeltpersonforetak var på kr 15 millioner. For advokater utenfor virksomhetene var den høyeste rapporterte inntekten kr 5 millioner.

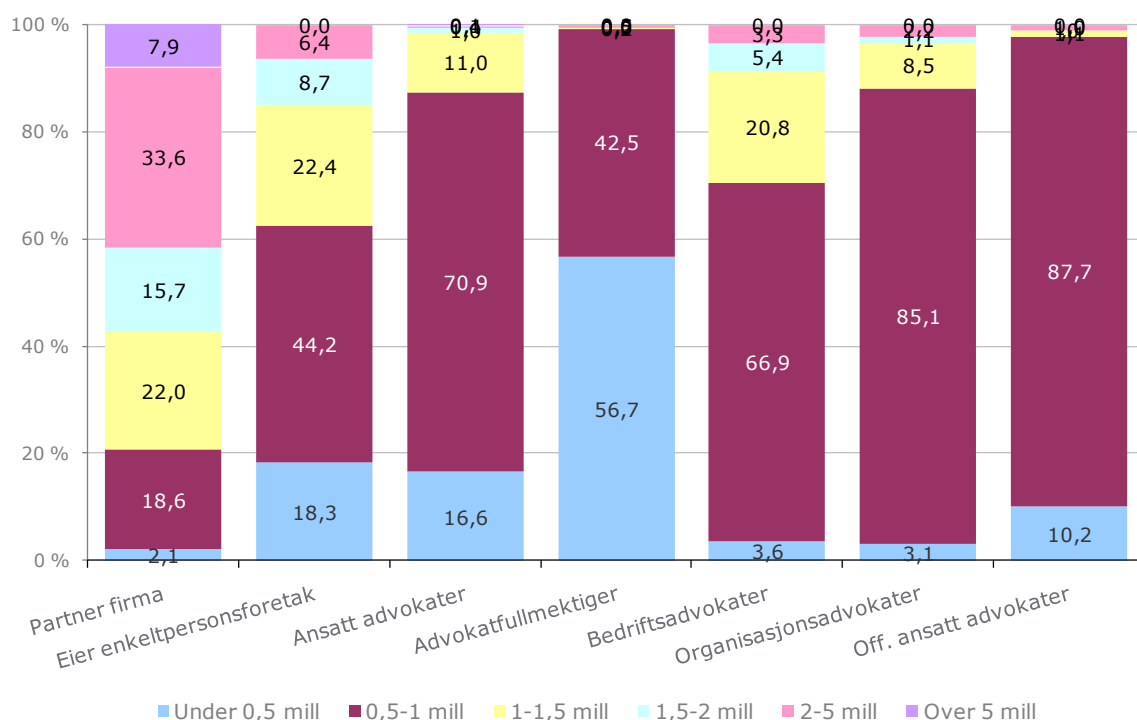
En fordeling av de rapporterte inntektene på ulike størrelseskategorier, viser imidlertid at 16,3 prosent av advokatene har en inntekt på under kr 500 000 pr. år, mens 65,5 prosent har en inntekt på under kr 1 million. Kun 12 prosent av advokatene har en inntekt i 2009 på mer enn kr 2 millioner.

Figur 14: Fordeling av inntekt på inntektskategorier

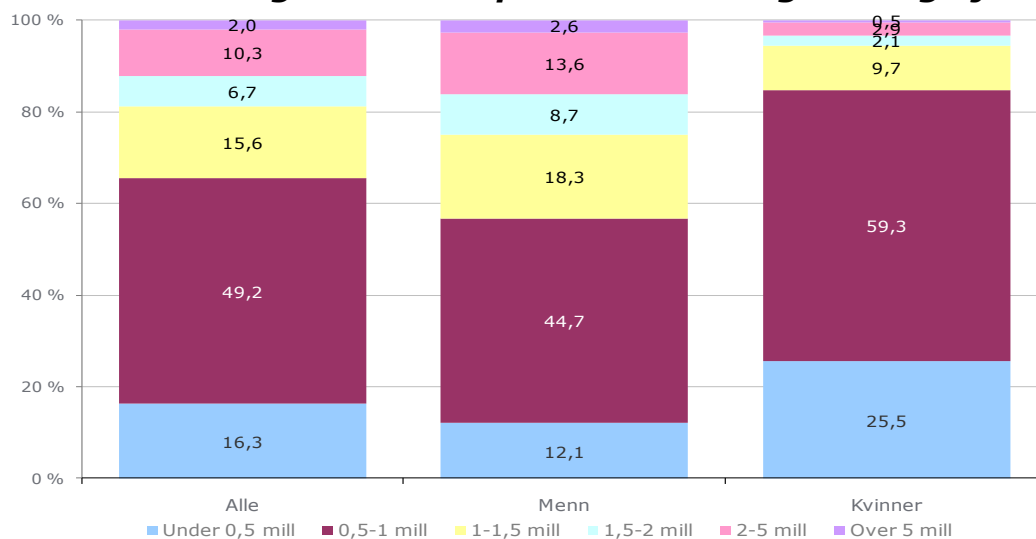
Stillingskategorien partner er overrepresentert i inntektskategorien over kr 2 millioner. Drøye 40 av partnerne ligger i denne kategorien. Samtidig kan det nevnes at bare 6 prosent av eiere av enkeltpersonforetak ligger i kategorien over 2 millioner kroner.

Figur 15: Fordeling av inntekt på inntektskategorier og stillingskategorier

Det er også skjevheter i fordelingen av advokater på inntektskategorier i forhold til kjønn. Mens knappe 57 prosent av mennene i undersøkelsen tjener under kr 1 million, er kvinneandelen i denne kategorien rett under 85 prosent. Inntektsforholdene for kvinner og menn belyses nærmere i punkt 5.5., side 34.

Figur 16: Fordeling av inntekt på inntektskategorier og kjønn

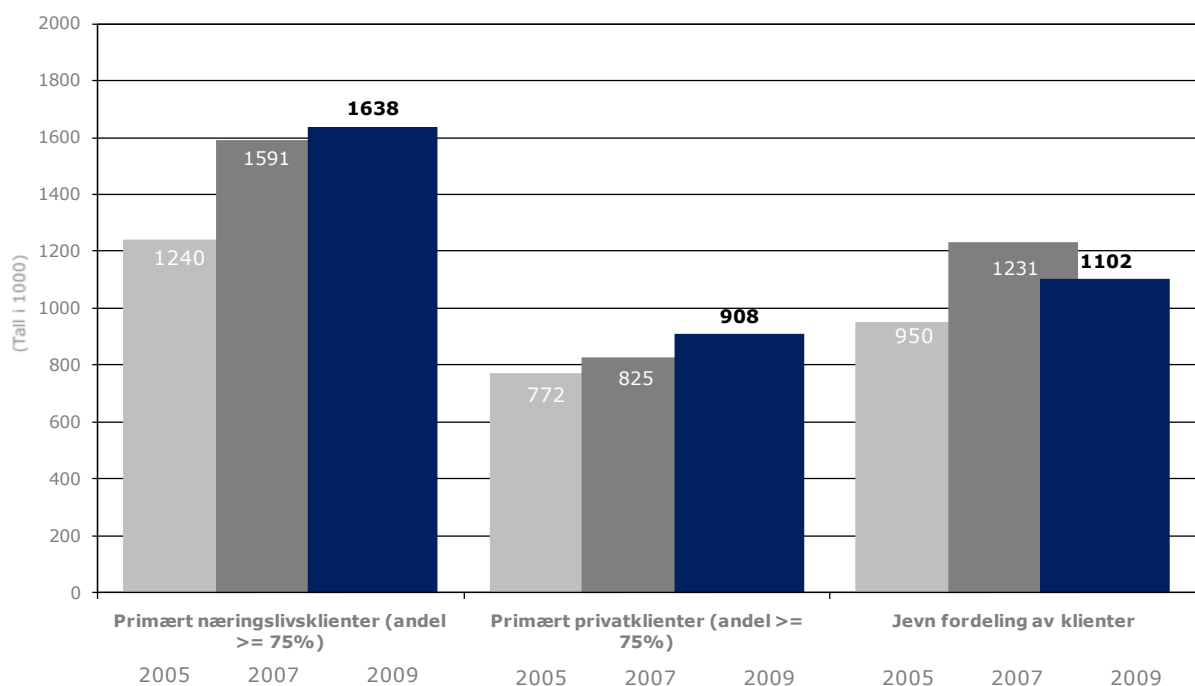

5.3. Gjennomsnittlig inntekt i forhold til markedsfokus

I dette avsnittet vurderes gjennomsnittlig inntekt i forhold til hvilket markedsfokus de enkelte advokater og firmaer har i forhold til kundesegmenter.

En slik sammenligning viser at det er store inntektsforskjeller mellom dem som primært arbeider med saker for næringslivskunder og dem som primært arbeider med private saker.

Figur 17: Gjennomsnittlig inntekt i forhold til markedsfokus

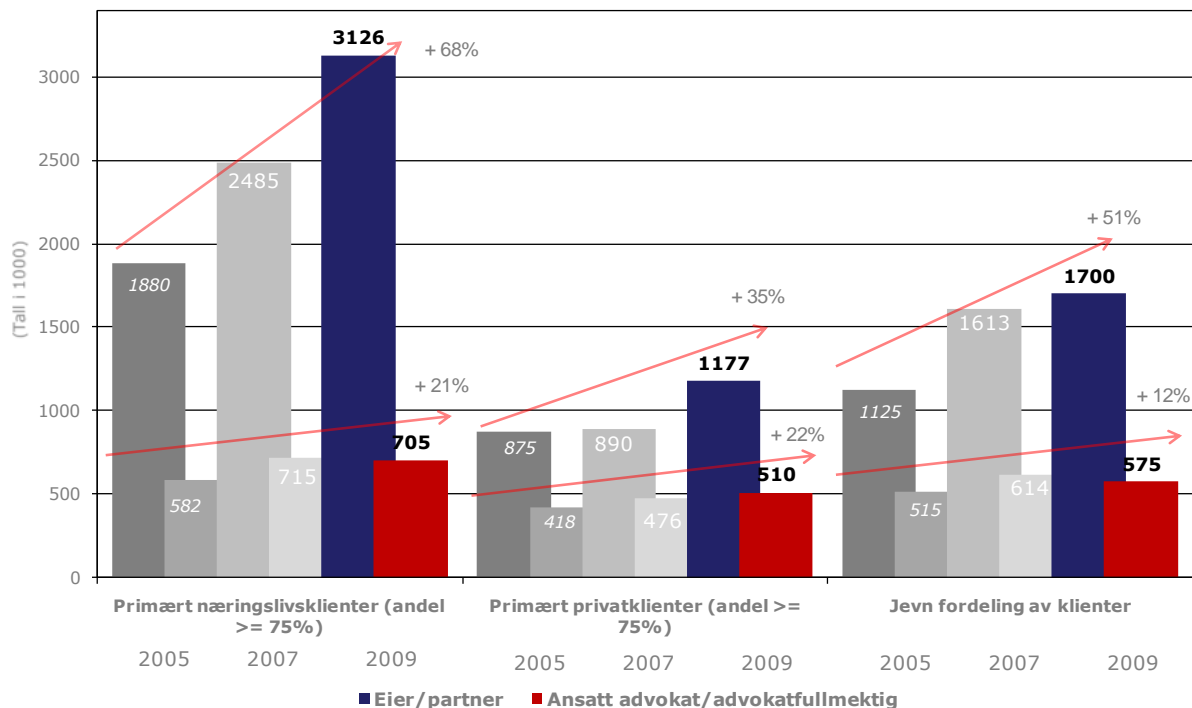

Alle nominelle verdier gjelder utvalget og er ikke vektet / skalert opp.

Som det fremgår av figur 17, er den gjennomsnittlige inntekten for de advokater som primært jobber med næringslivsklienter 80 prosent høyere enn for de som primært jobber med private klienter.

Ser man i tillegg på inntekt for de forskjellige stillingskategorier for de tre segmentene, blir forskjellene enda mer markante.

Figur 18: Gjennomsnittlig inntekt i forhold til stillingskategori og kundefokus

Alle nominelle verdier gjelder utvalget og er ikke vektet / skalert opp.

Undersøkelsen viser at den gjennomsnittlige inntekten i 2009 for en partner/eier som primært jobber med næringslivskunder, var nærmere tre ganger høyere enn for en partner/eier som primært jobber med private kunder. Dette manifesterer den kraftige utviklingen fra 2005 da forskjellen var 115 prosent og viser at inntektsveksten i virksomheter som primært jobber med næringslivskunder, har vært vesentlig sterkere i perioden 2005 – 2009 enn for de virksomheter som primært arbeider med private klienter. For partnere i virksomheter med fokus på næringslivsklienter var inntektsveksten i perioden på 68 prosent, mens den for partnere med fokus på privatklienter var 35 prosent.

For øvrige advokater i virksomhetene var den gjennomsnittlige inntekten knappe 50 prosent høyere i de virksomheter som primært arbeider med næringslivskunder i forhold til de som primært arbeider med private kunder.

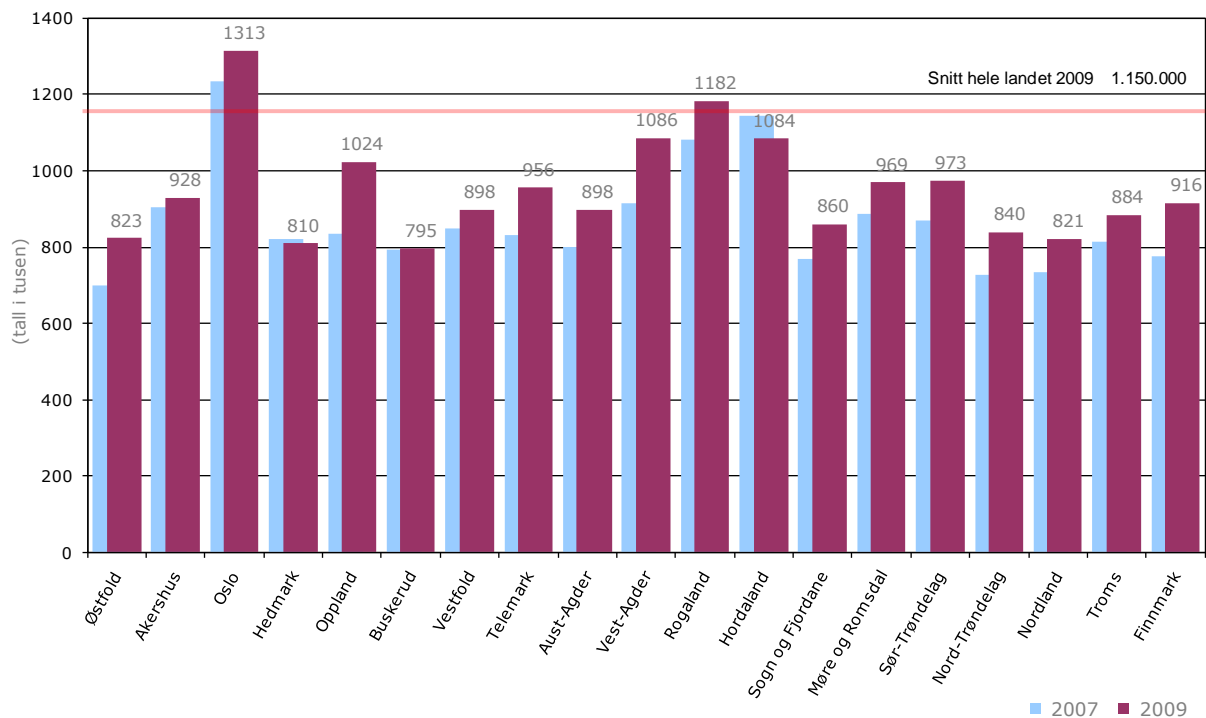
Årsaken til den store forskjellen i gjennomsnittlig inntekt for eiere og partnere i næringslivssegmentet og privatsegmentet ligger delvis i det faktum at det anvendes høyere gjennomsnittlige timepriser mot næringslivskunder. (Se punkt 4.3., side 17.) Viktigere for forskjellen er imidlertid at en overveiende del av de femti største firmaene som er med i utvalget, har fokus på næringslivssegmentet. Partnerne i disse virksomhetene har inntekt både fra eget salg av tjenester og som andel

av det resultatet som skapes i firmaet som helhet. Dette bidrar til å trekke gjennomsnittet oppover.

5.4. Gjennomsnittlig inntekt i forhold til fylke

Når det gjelder den gjennomsnittlige inntekten for alle stillingskategorier analysert pr. fylke, ligger Oslo og Rogaland over gjennomsnittet mens Vest-Agder og Hordaland ligger like under gjennomsnittet for alle advokater.

Figur 19: Gjennomsnittlig inntekt pr. fylke

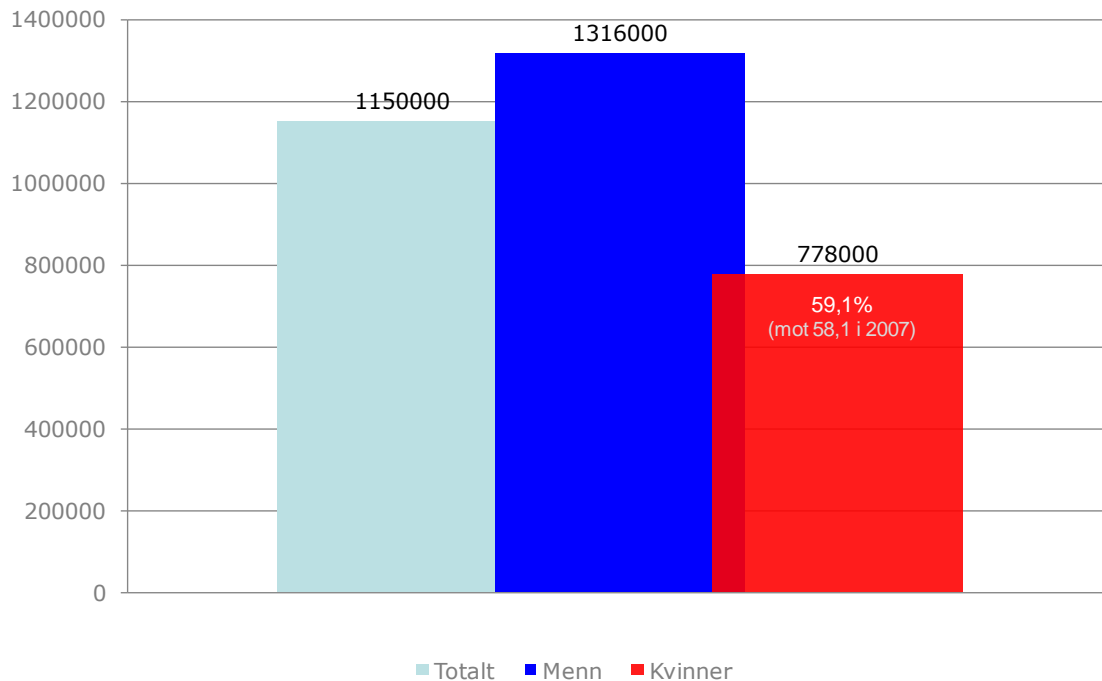

Forskjellen mellom laveste og høyeste gjennomsnittlige inntekt pr. fylke i 2009 var på 65 prosent mot 72 prosent i 2007. Lavest gjennomsnittlige inntekt ble rapportert i Buskerud, mens Oslo lå høyest.

5.5. Gjennomsnittlig inntekt for kvinner og menn

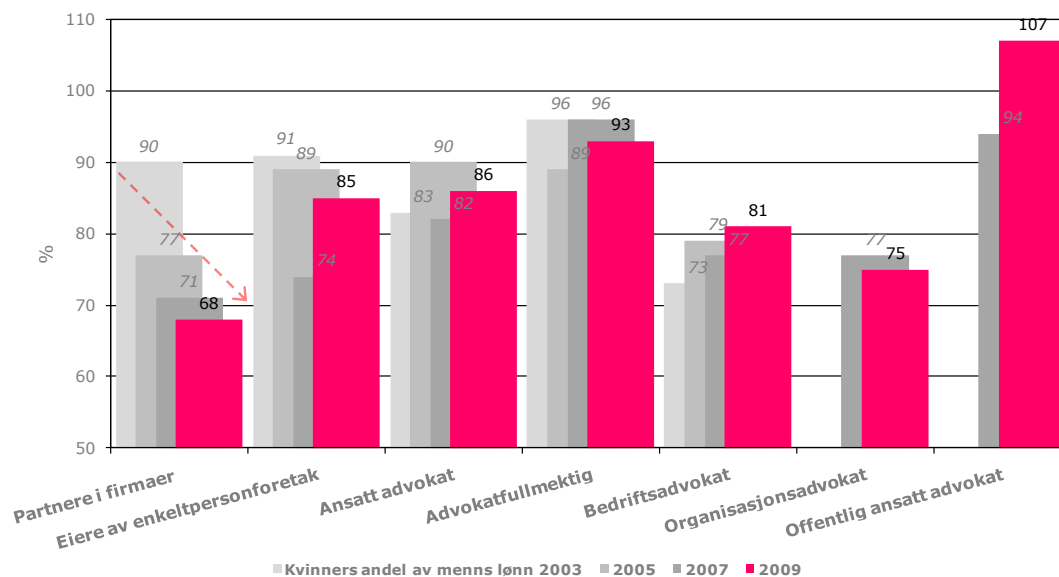
I alle bransjeundersøkelsene som har vært gjennomført (2003 – 2009) fremgår det at menn har en høyere gjennomsnittlig inntekt enn kvinner.

Figur 20: Gjennomsnittlig inntekt for kvinner og menn og kvinners andel av gjennomsnitt for menn

Undersøkelsen for 2009 viser at den gjennomsnittlige inntekten på tvers av alle stillingskategorier for kvinner ligger på 59 prosent av den gjennomsnittlige inntekten for menn. Dette er på nivå med tallet for 2007, men for visse stillingskategorier innenfor advokatvirksomhetene har tendensen helt siden 2003 vært at gapet øker. Dette motvirkes til en viss grad av at gapet minsker blant bedriftsadvokatene og advokatene i offentlig sektor.

Figur 21: Relativ forskjell i gjennomsnittlig inntekt for kvinner og menn i de ulike stillingskategoriene fra 2003 - 2009.

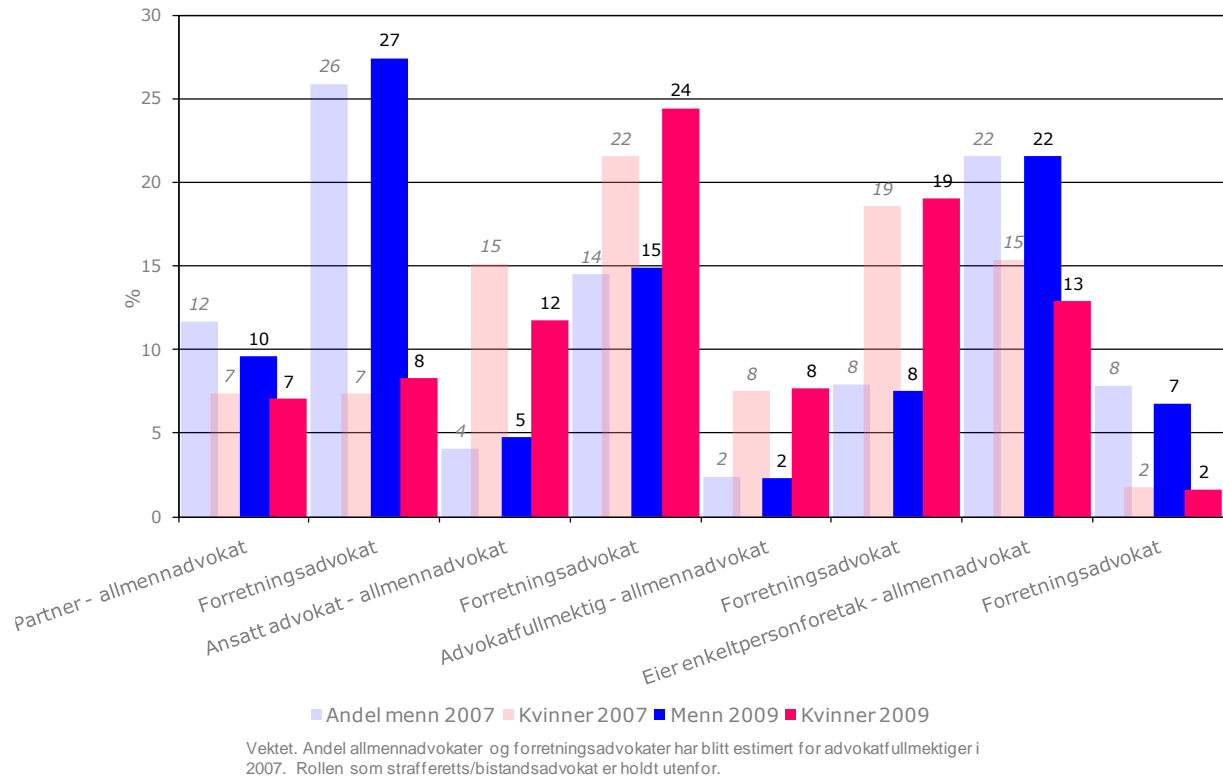

Tallet virker i utgangspunktet oppsiktsvekkende og kan tyde på at bransjen er preget av at likt arbeid ikke gir lik inntekt. Dette er imidlertid ikke tilfellet. I Bransjeundersøkelsen for 2009 er det gjort en grundig analyse av inntektsforskjellene, og resultatet viser at forskjellen i gjennomsnittlige tall er mer strukturelt betinget enn et resultat av diskriminerende praksis.

Hovedårsaken til forskjellen i gjennomsnittstallet er at kvinner er relativt sett underrepresentert i stillingskategorier og markedssegmenter som representerer høye nominelle inntekter.

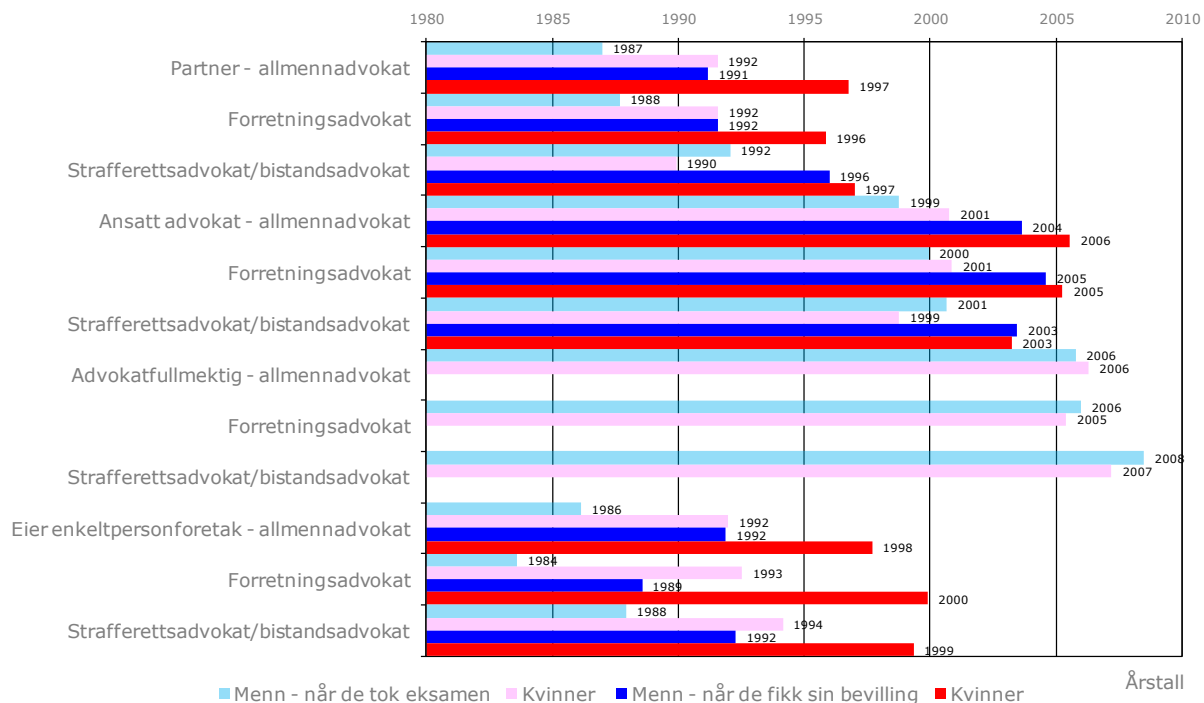
For det første arbeider en større andel av de mannlige advokatene enn andelen av de kvinnelige advokatene som forretningsadvokat. Enda mer markant blir forskjellen når man ser på andelen av partnere innenfor rollen forretningsadvokat. 27 prosent av de mannlige advokatene definerer seg innenfor denne kategorien, mens bare 8 prosent av de kvinnelige advokatene gjør det samme. Ser man på de nominelle tallene i hver kategori, er det store forskjeller, men det er forskjellen i de relative andelene som gjør at det totale gjennomsnittet for kvinner blir såpass mye lavere enn for menn – og at gapet øker.

Figur 22: Prosentvis fordeling av advokatroller innenfor ulike stillingskategorier for menn og kvinner (2007 og 2009)

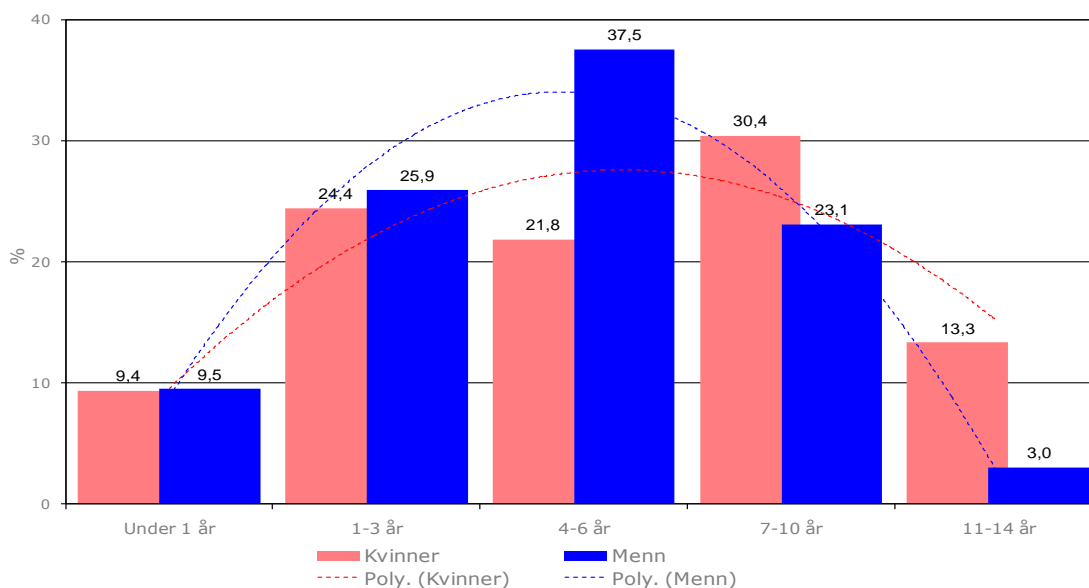
Forskjellen i gjennomsnitt blant menn og kvinner påvirkes også av aldersstrukturen i den populasjonen som analyseres. I det ligger det at menn i undersøkelsen gjennomsnittlig er eldre enn kvinner og har arbeidet lengre som advokat.

Figur 23: Tid fra eksamen og bevilling for ulike stillingskategorier og kjønn

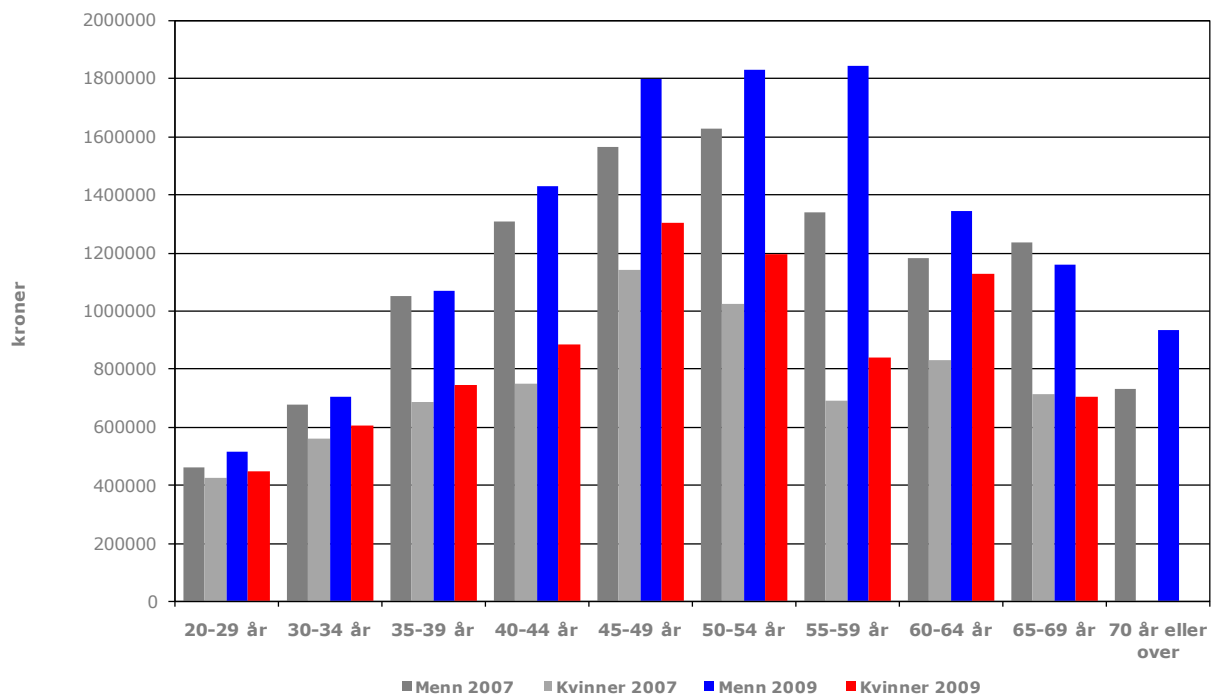
Denne aldersstrukturen kommer også til syne i en betraktning av hvor mange år den delen av populasjonen som er partnere, har brukt på å bli partner.

Figur 24: Antall år som advokat og/eller -fullmektig før utnevning til partner

Med den profilen som ligger på inntektsutvikling gjennom alderskategorier – inntektene stiger opp til kategorien 45-49 år for kvinner og 55- 59 år for menn – er det av betydning for gjennomsnittet at menn har en større andel av advokatene i høyere alder og med lengre arbeidserfaring enn kvinnene.

Figur 25: Gjennomsnittelig inntekt fordelt på alder og kjønn 2007-2009

Avslutningsvis skal det nevnes at kvinner i undersøkelsen på tvers av stillingskategorier rapporterer en noe lavere arbeidstid enn menn. Størst er forskjellen blant partnere, ansatte advokater og advokatfullmektiger. Den samme tendensen gjør seg gjeldende for faktureringsgrad og i kombinasjon vil det kunne ha en viss innvirkning på gjennomsnittstallene. (Se figur 32, side 45 og figur 33, side 46.)

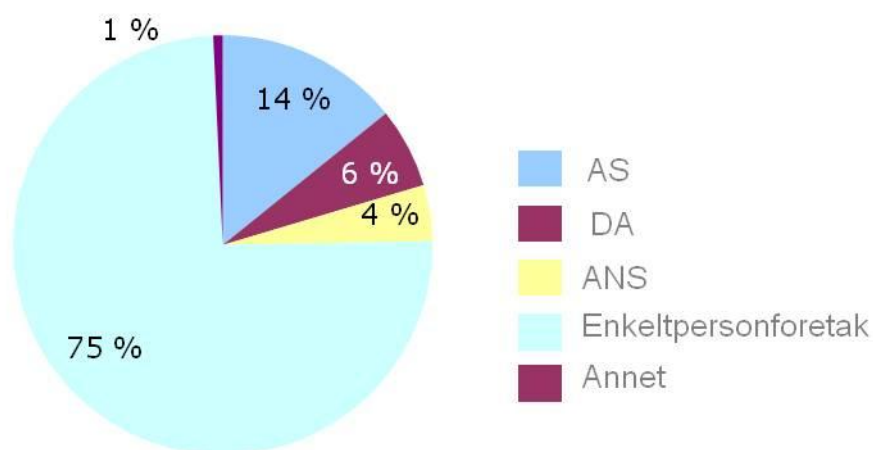
6. ADVOKATBRANSJEN I NORGE

6.1. Virksomheter og organisering

Tallene i denne delen av undersøkelsen er tall som reflekterer situasjonen slik den var ved tidspunktet for innsamling av data i første halvår etter det angjeldende året for undersøkelsen.

Totalt sett omfattet undersøkelsen for 2009 1883 virksomheter (se også 1.2.2., side 5), en økning på 13 i forhold til tidspunktet for datainnsamling for 2007. Økningen i antall virksomheter er igjen lavere enn økningen i den foregående perioden.

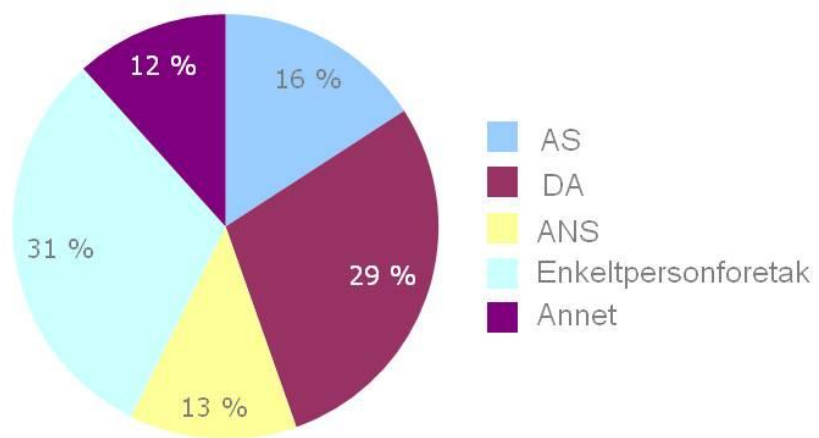
Figur 26: Antall advokatvirksomheter pr. selskapsform

Det er et særtrekk ved bransjen at tre fjerdedeler av virksomhetene er enkeltpersonforetak. De resterende fordeler seg på selskapsformene AS, DA og ANS. Fordelingen på selskapsform har vært relativt stabil siden undersøkelsen for 2005. Det er likevel verdt å merke seg at antall selskaper som kan defineres som advokatfirmaer, har sunket hvert år siden undersøkelsen for 2003.

Som det fremgår av figur 27, beskjeftiger enkeltpersonforetakene 30 prosent av advokatene i advokatvirksomheter, mens selskapsformene AS og DA til sammen beskjeftiger over 50 prosent av advokatene i bransjen.

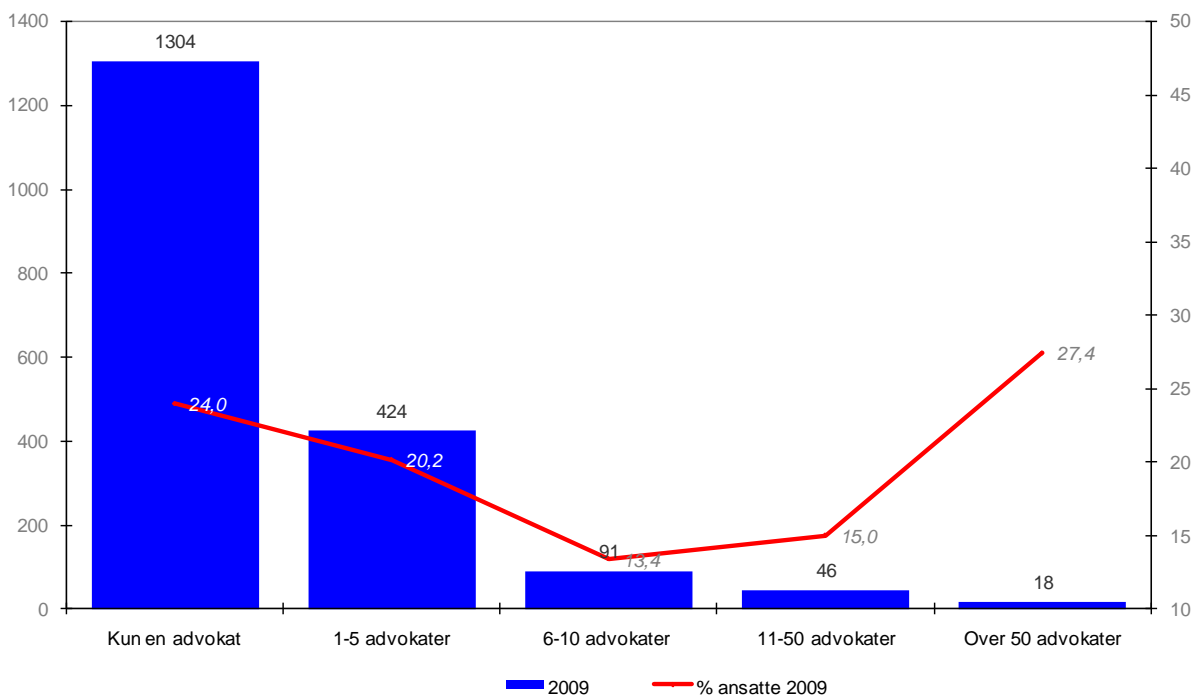
Figur 27: Antall advokater pr. selskapsform (2010)

6.2. Virksomheter fordelt på størrelseskategorier

Fordeler man virksomhetene etter hvor mange advokater de beskjeftiger, ser man at knappe 70 prosent av virksomhetene i bransjen beskjeftiger én advokat og at disse beskjeftiger ca 24 prosent av advokatene i bransjen. Antallet virksomheter som har mer enn 10 advokater er relativt lite. Dette antallet utgjør drøye 3 prosent av antall virksomheter, men de beskjeftiger mer enn 42 prosent av advokatene og fullmektigene i bransjen.

Figur 28: Advokatvirksomheter fordelt på størrelseskategorier

Konsentrasjonen av antall i advokater i kategoriene med mer enn 50 advokater avtok noe i fra 2007 til 2009.

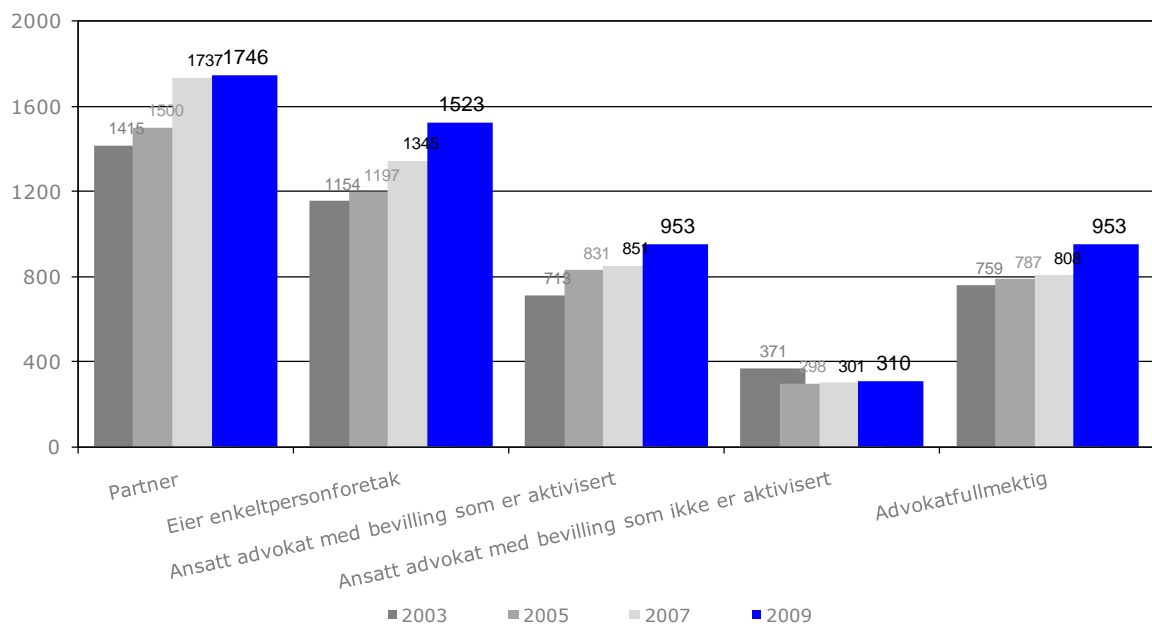
7. ADVOKATENE OG DERES ARBEID

7.1. Advokater fordelt på stillingskategorier

Undersøkelsen viser at det var 5457 advokater ansatt i advokatfirmaer på det tidspunkt dataene ble samlet inn våren 2010. Dette er en netto økning på 395 advokater i forhold til målingen i 2004.

En fordeling av antall advokater i advokatvirksomhetene på stillingskategori gir følgende bilde:

Figur 29: Advokater fordelt på stillingskategorier

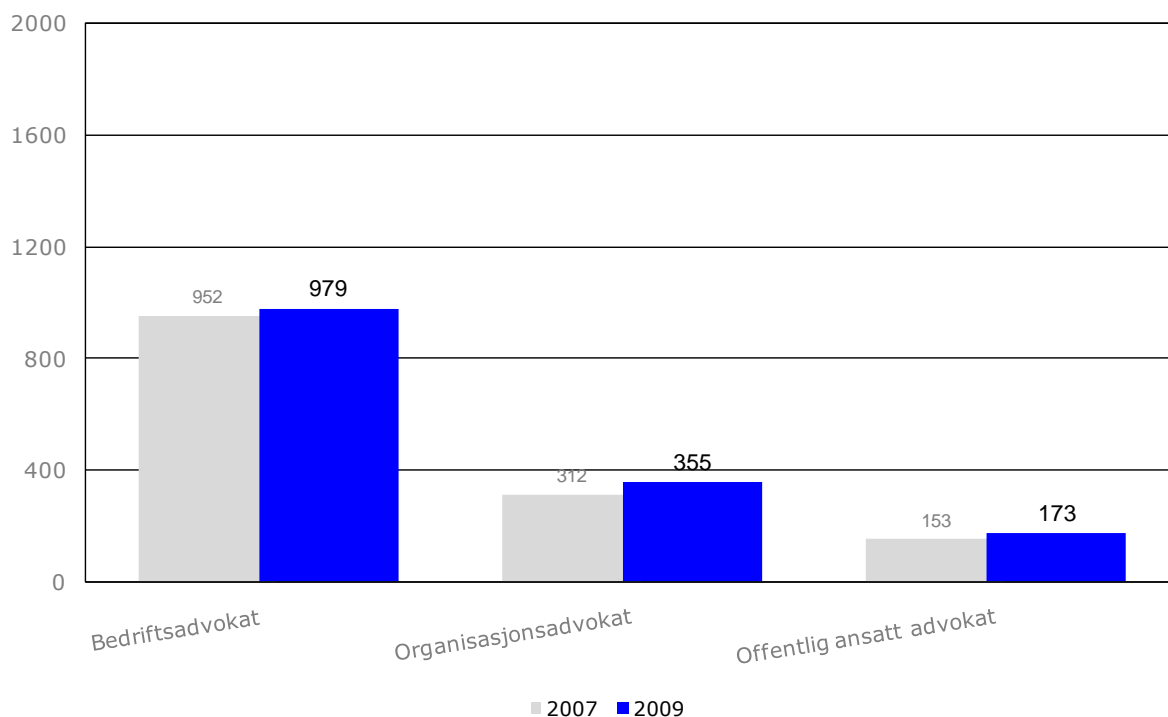
Fordelingen viser at advokatbransjen er en bransje med en uvanlig stor andel eiere og en uvanlig liten andel ansatte. Forholdet mellom eiere (partnere og eiere i enkeltpersonforetak) og ansatte (advokater og fullmektiger) er 3 til 2.

Der et påfallende trekk i undersøkelsen for 2009 at veksten i antall partnere i virksomhetene flatet helt ut, slik at netto tilvekst av advokater fordelte seg på de andre stillingskategoriene i bransjen.

Av samtlige advokater er 76,5 prosent virksomme i advokatfirmaer eller enkeltpersonforetak mens 23,5 prosent er ansatt i andre bedrifter, organisasjoner eller i offentlig sektor.

Figur 30 viser antall advokater beskjeftiget i andre virksomheter enn advokatvirksomheter.

Figur 30: Advokater beskjeftiget utenfor advokatvirksomheter

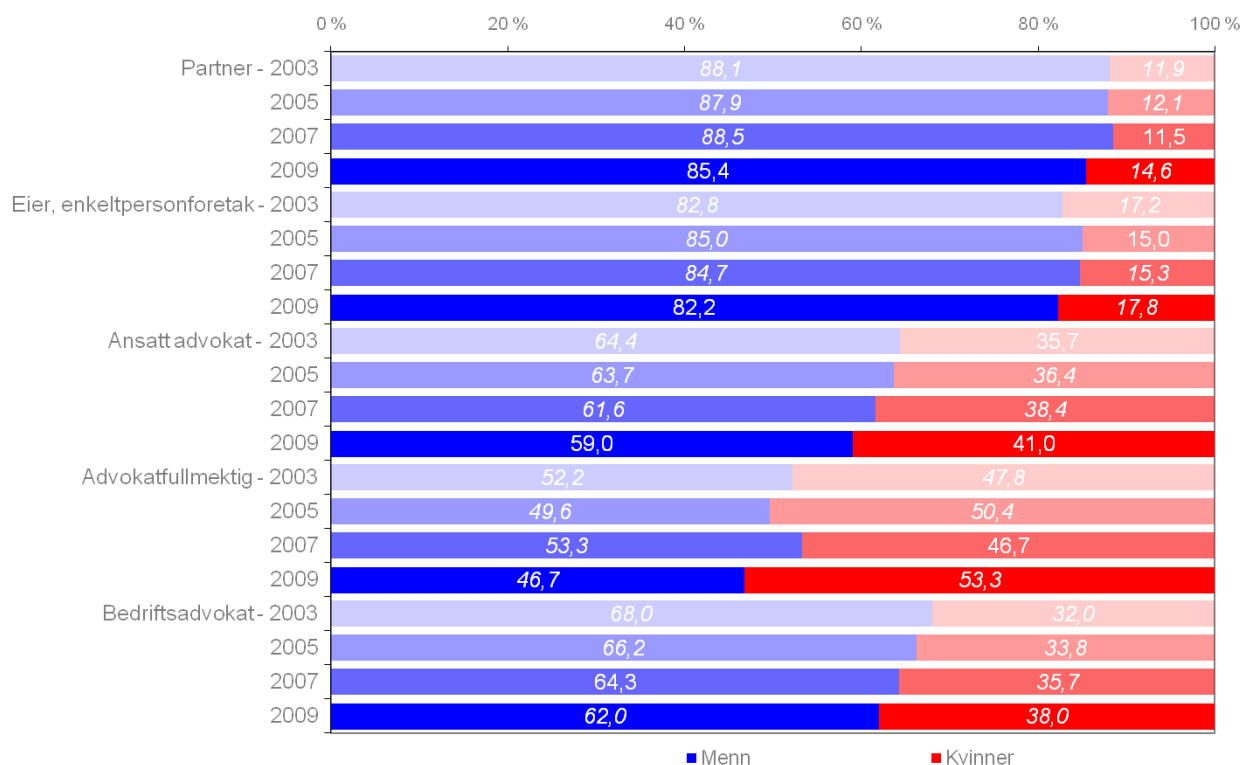

7.2. Kjønnfordeling blant advokater

En fordeling av totalt antall advokater på kjønn, viser et relativt stabilt bilde fra datainnsamlingen i undersøkelsen for 2003 til undersøkelsen for 2007 med en kvinneandel på rundt 27 prosent. Av dataene fra undersøkelsen for 2009 fremgår det at kvinneandelen har flyttet seg opp til drøye 31 prosent.

Ser man på fordelingen i de enkelte stillingskategorier, vil man se at kvinneandelen er lavest for partnere og høyest for advokatfullmektiger. I sistnevnte kategori er andelen i den foreliggende undersøkelsen på mer enn 53 prosent. Dette kan sees i sammenheng med at kvinneandelen på susstudiet nå også har passert 50 prosent

Figur 31: Kvinneandel pr. stillingskategori

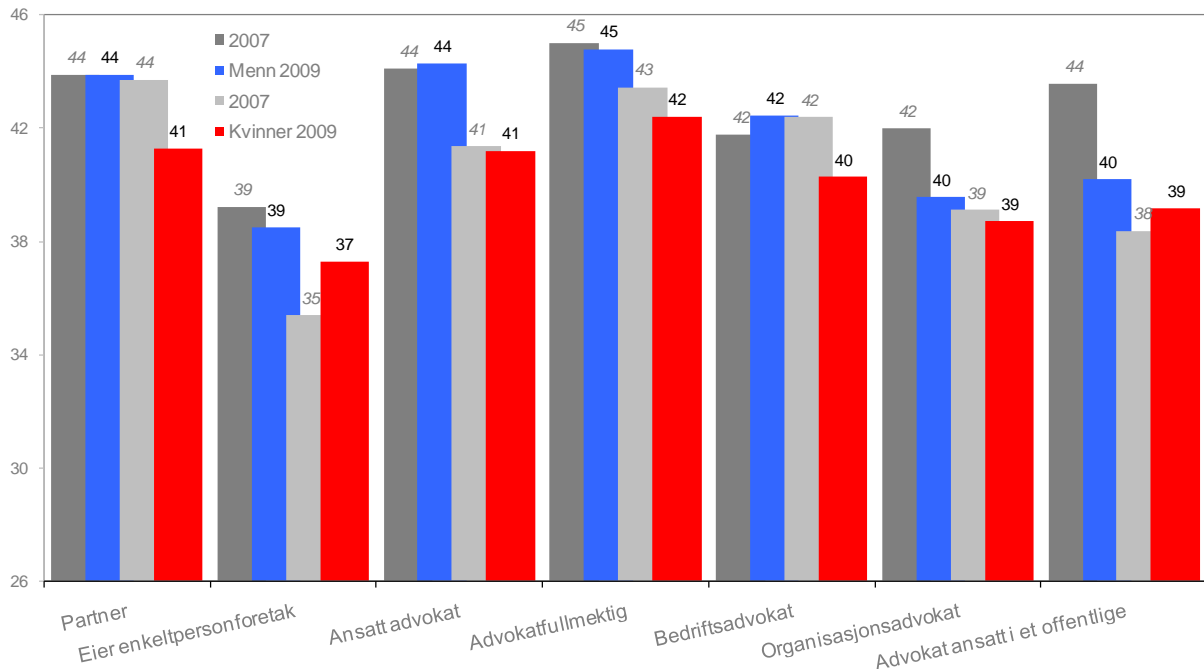
7.3. Advokatenes arbeidsbelastning

I avsnittet om arbeidsmengde blir respondentene bedt om å oppgi hvor mange timer de arbeidet de siste normale fire arbeidsukene og hvor mye av dette som er ført på klient. Svarene referer seg derfor til en periode i 2010.

7.3.1. Arbeidstid

Når det gjelder rapportert arbeidstid, viser undersøkelsen en gjennomsnittlig ukentlig arbeidstid på tvers av kjønn og stillingskategorier 42,0 timer. Dette er på linje med tallene fra 2008.

Figur 32: Gjennomsnittlig ukentlig arbeidstid pr. stillingskategori og kjønn

Merknad: Talene er uvektet. Kategori bedriftsadvokater hadde et noe annet innhold i 2006 enn i 2008.

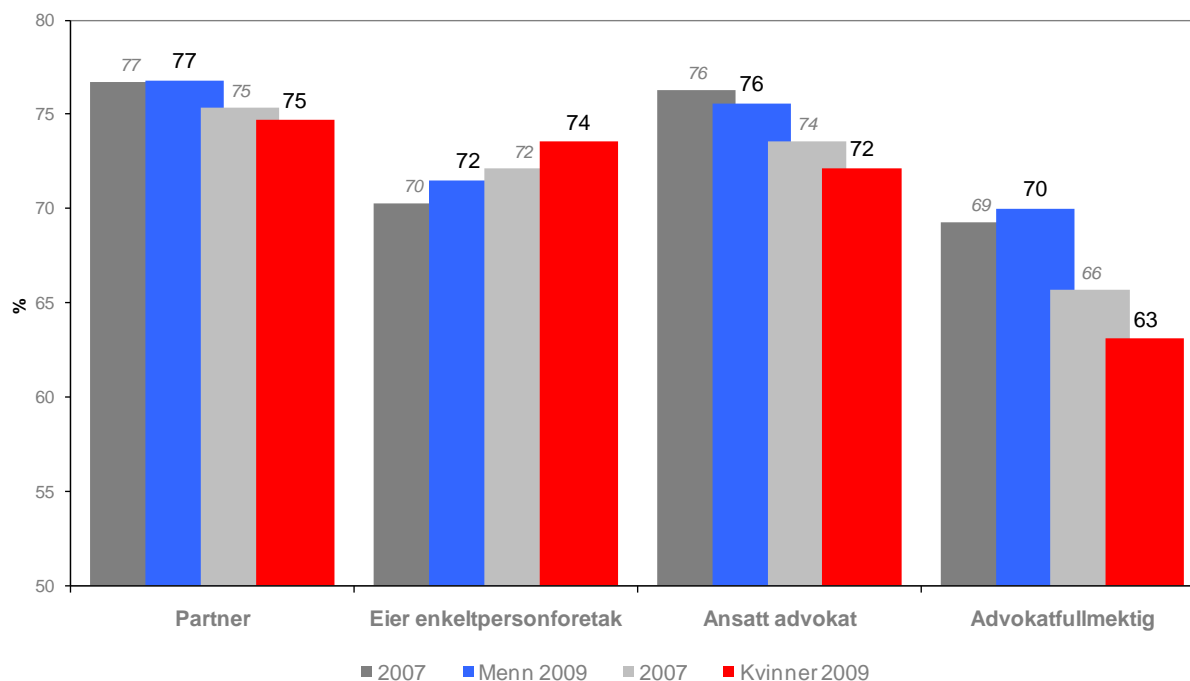
For alle stillingskategorier rapporterer menn et høyere tall for arbeidstid i 2010 enn kvinner.

Det er dessuten en markant forskjell på arbeidstid – både for kvinner og menn – mellom stillingskategorien partner i firma og eier i enkeltpersonforetak. Dette kan skyldes at det blant enkeltpersonforetakene finnes et antall virksomheter som drives som "deltidsvirksomheter" i kombinasjon med andre oppgaver eller forpliktelser.

7.3.2. Faktureringsgrad

Tallene for faktureringsgrad for advokater i advokatvirksomhetene viser et stabilt gjennomsnitt i forhold til forrige undersøkelse, men med innbyrdes forskjeller mellom stillingskategoriene. Gjennomsnittet på tvers av kjønn og stillingskategori er en faktureringsgrad på knappe 73 prosent.

Figur 33: Faktureringsgrad i prosent pr. stillingskategori og kjønn

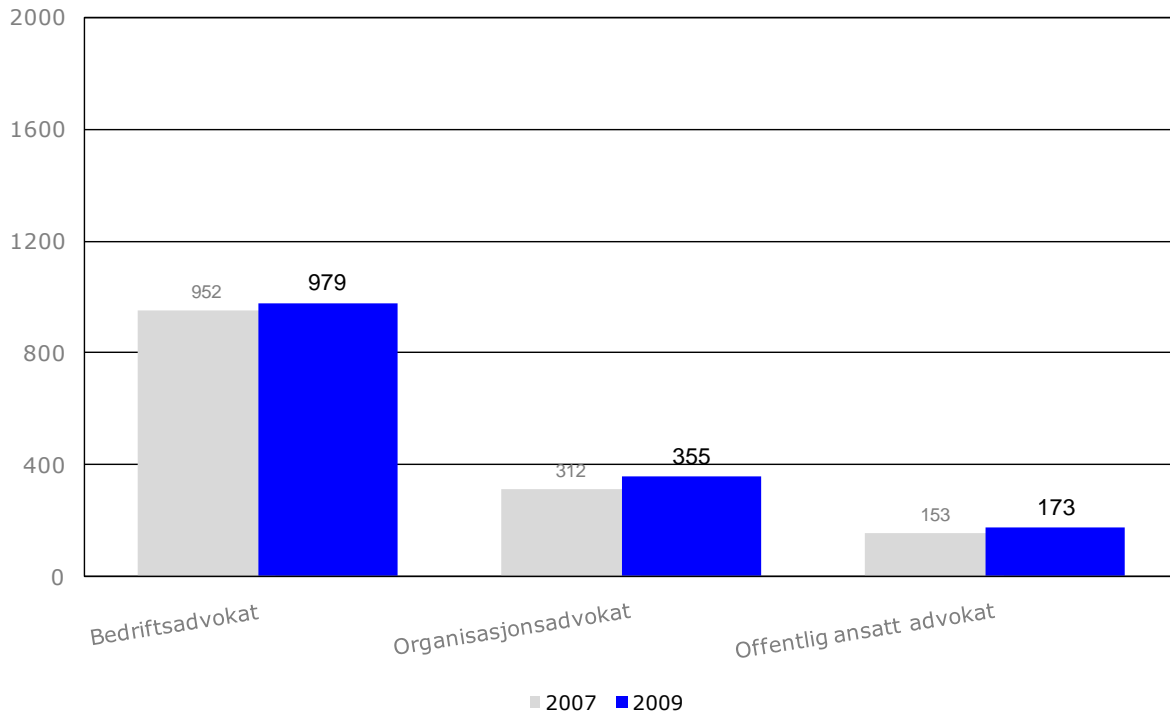
Merknad: Tallene er uvektet.

Faktureringsgraden har i siste periode vært ganske stabil for stillingskategori partner, mens den har økt for kategori eier enkeltpersonforetak. Samtidig har den svekket seg for kategoriene ansatt advokat og advokatfullmektig.

7.4. Advokater i bedrifter, organisasjoner og det offentlige

I Bransjeundersøkelsen for 2009 ble det inkludert en serie spørsmål med det formål å skape bedre innsikt i struktur og organisering blant advokater som ikke arbeider i advokatbransjen. Denne gruppen omfatter ca 1500 advokater, hvorav knappe 1000 er ansatt i det som kan defineres som næringslivet.

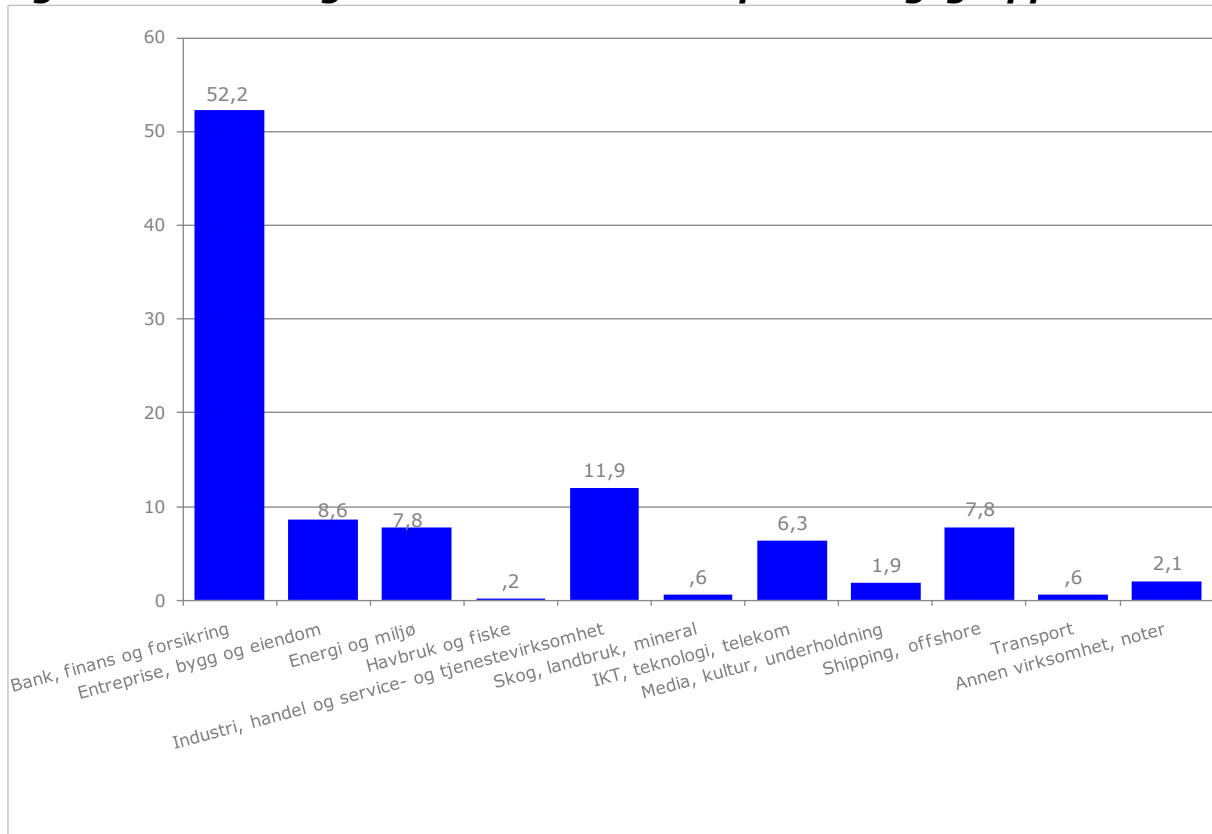
Figur 34: Advokatrollen utenfor advokatbransjen

7.4.1. Bedriftsadvokater

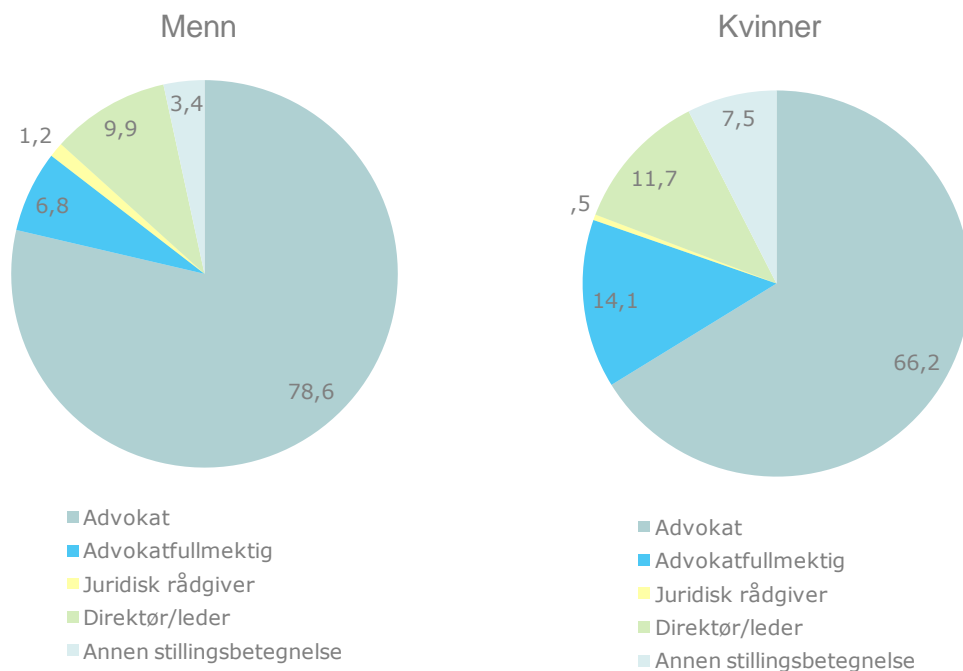
Av gruppen bedriftsadvokater, arbeider mer enn halvparten innenfor næringsgruppen Bank, finans og forsikring.

Figur 35: Fordeling av bedriftsadvokater pr. næringsgruppe

I gruppen bedriftsadvokater, sier knappe 75 prosent at de har stillingsbetegnelse advokat, mens ca 10 prosent innehar en stilling som betegnes som direktør/leder. Det er ingen vesentlig kjønnsmessig forskjell i sistnevnte kategori, mens det derimot er en større andel kvinner som har stillingsbetegnelsen advokatfullmektig.

Figur 36: Stillingsbetegnelser blant bedriftsadvokater

Av de som er direktør/leder, rapporterer er en noe større andel av mennene at de er medlem av ledergruppen i bedriften, enn det som er tilfelle for kvinnene.

Ser man på størrelsen av de bedrifter som har bedriftsadvokater i sin organisasjon, er det et påfallende trekk at de representerer alle størrelseskategorier med et tyngdepunkt i kategorien 1000 – 5000 ansatte.

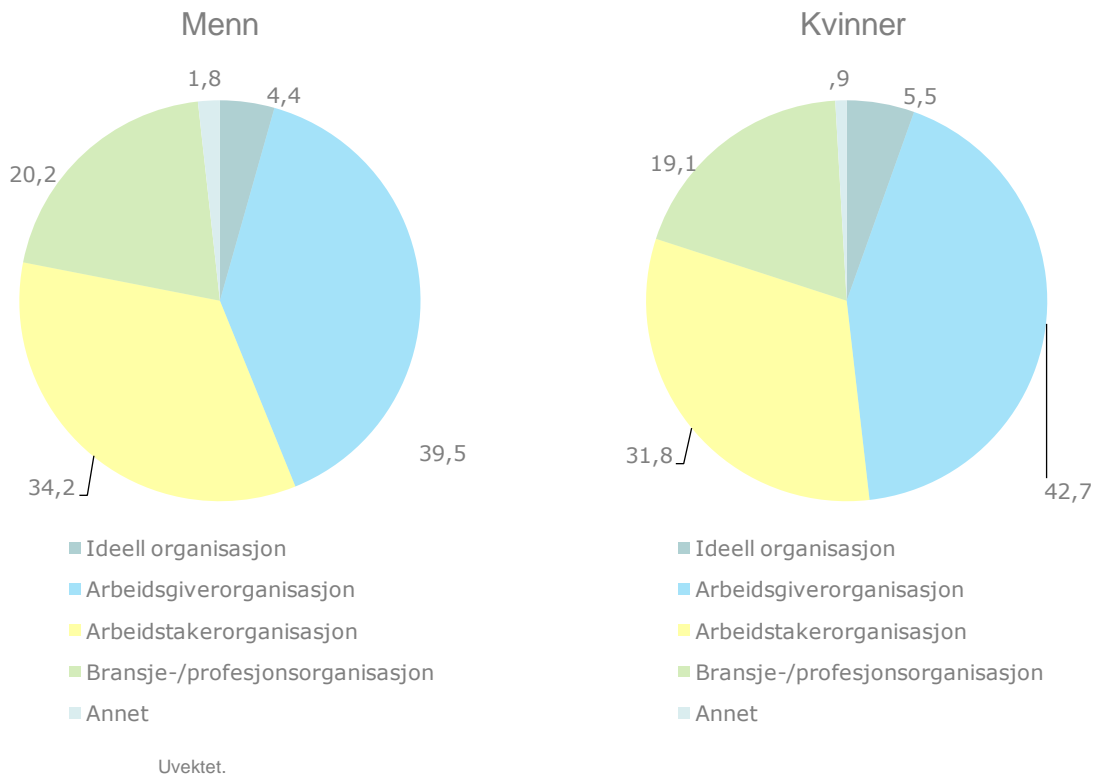
Knappe 50 prosent av bedriftene har 5 eller færre advokater i sin organisasjon. Av bedriftene er det bare 10 prosent som ikke har en egen juridisk avdeling i Norge. Dette innebærer at bedriftsadvokatene i slike bedrifter forholder seg faglig til juridisk kompetanse utenfor Norge, for eksempel ved internasjonale eller regionale hovedkontor.

7.4.2. Advokater i organisasjoner og det offentlige

Av organisasjonsadvokatene jobber innpå 2/3 i arbeidstaker- eller arbeidsgiverorganisasjoner, med en liten overvekt på arbeidsgiversiden. Utover dette er bransjeorganisasjoner den største arbeidsgiver for organisasjonsadvokater. Det er ingen vesentlige kjønnsforskjeller i dette mønsteret.

Av de offentlig ansatte advokatene er mer enn 50 prosent ansatt i kommunal virksomhet og drøye 30 prosent i statlig virksomhet. Heller ikke i denne sektoren er det vesentlige kjønnsmessige forskjeller.

Figur 37: Fordeling organisasjonsadvokater pr. type organisasjon

7.5. Trivsel blant advokatene

I Bransjeundersøkelsen for 2009 ble det igjen tatt inn en gruppe spørsmål knyttet til hvordan advokater trives i yrket sitt. Disse spørsmålene var også inkludert i undersøkelsen for 2005. Med denne type spørsmål kan det gjøres en temperaturmåling på grad av tilfredshet i bransjen og resultatene kan sammenlignes med gjennomsnitt for målinger i andre bransjer.

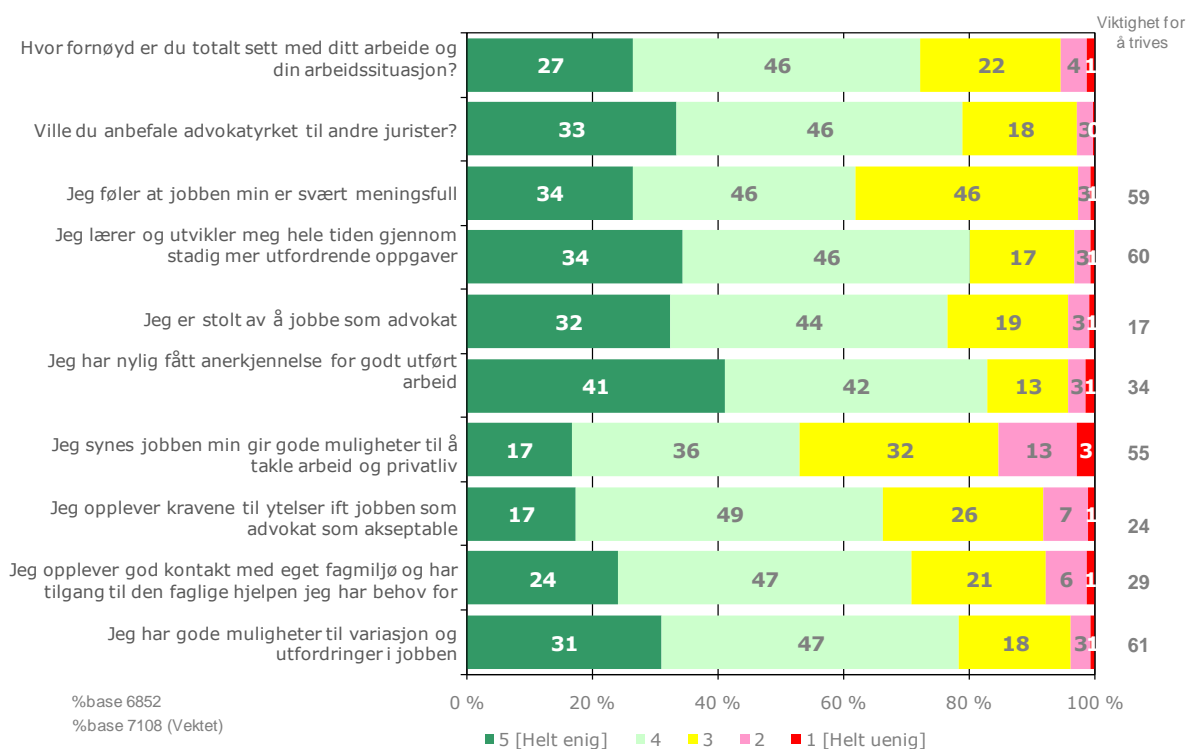
Undersøkelsen viser at advokater gjennomgående trives meget godt i sitt yrke. Noen av spørsmålene i undersøkelsen sammenfattes i en såkalt Trivselsindeks, og på denne indeksen skårer advokatene samlet 85, en økning på 4 poeng fra forrige gang trivselsundersøkelsen ble gjennomført. Det gjør at advokatene hører til blant de 30 prosent mest fornøyde arbeidsaktive i landet. Gjennomsnittet for den yrkesaktive delen av befolkningen i Norge på samme indeks er en skår på 70 (tall fra TNS Gallup i 2009). Ser man på bransjevise gjennomsnitt i Norge, ligger service/tjeneste sektoren på 68, mens produksjonsbedrifter ligger på 69 og offentlig virksomhet på 70.

Grunnlaget for Trivselsindeksen er en rekke detaljerte påstander som det skal svares på. Respondentene i undersøkelsen ble både bedt om å skåre både for hvor godt de trivdes i forhold til de ulike påstandene, og hvor viktig hver av dem var i forhold til helhetlig trivsel. Det er særlig tre påstander som skiller seg ut som drivere ift advokatenes trivsel. De går ut på at jobben er meningsfull, man lærer og utvikler seg gjennom utfordrende oppgaver, og at man har gode muligheter for variasjon og utfordringer i jobben. Dett er for øvrig helt i tråd med analysene fra 2005. Trivselen til advokatene kan slik sett fremdeles sies å være sterkt indrestyrt, og at meningsinnholdet knyttet til oppgavenes art samsvarer med hva som er meningsfylt for den enkelte.

I forrige trivselsundersøkelse ble problemer med å kombinere jobb og familieliv fremhevet som en negativ faktor. Denne faktoren er ikke like fremtredende i undersøkelsen for 2009. Det kan muligens skyldes at arbeidsbelastningen har gått noe ned.

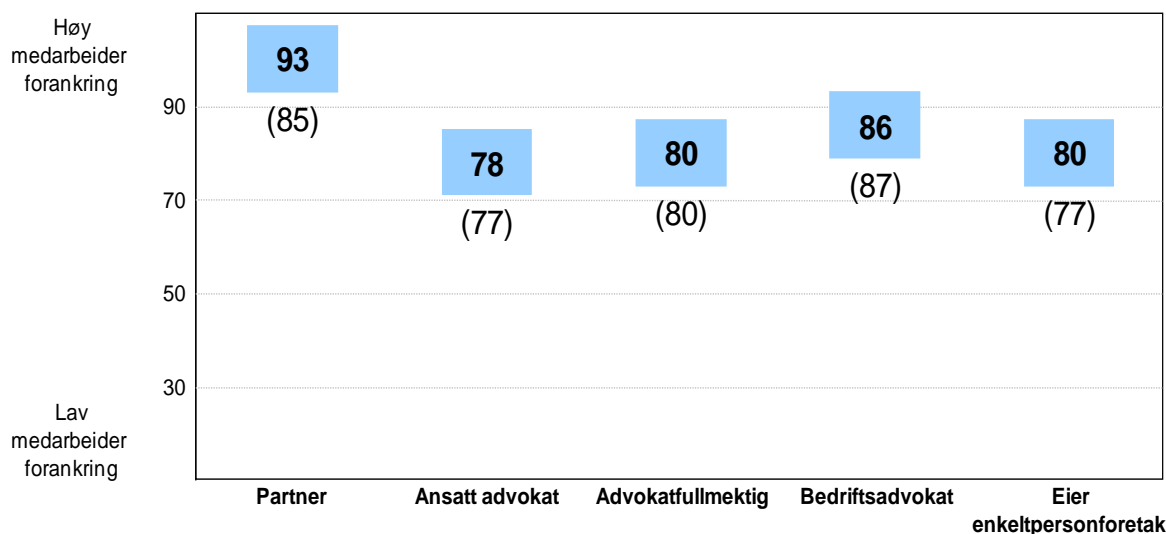
Blant mer spesifikke stressfaktorer nevnes bekymringen for ikke å gjøre en god nok jobb for klientene som den mest fremtredende, og her uttrykker kvinnelige advokater en signifikant større bekymring enn sine mannlige partnere.

Figur 34: Grunnlag for trivselsindeksen for advokater

Det er ingen signifikant forskjell i trivselskår mellom kvinner og menn, men det er en viss forskjell mellom de ulike stillingskategorier. Partnere og bedriftsadvokater skårer høyest med en indeks på henholdsvis 93 og 86, mens advokater ansatt i advokatfirmaer skårer lavest med en indeks på 78. Sammenlignet med undersøkelsen for 2005 viser kategorien partner en markant fremgang i trivsel med økning i indeksen med 8 punkter til 93. For de andre kategoriene er det ingen vesentlig endringer.

Figur 35: Trivselsindeks pr. stillingskategori

Graden av trivsel korrelerer sterkt med lønn. På det som er definert som lave lønnsnivåer ligger skåren på 75, mens den på høye nivåer ligger på 107. Dette kan tyde på en form for selvforsterking, dvs. at advokater i stor grad måler sin egen suksess i form av resultat/lønn og at de vurderer trivsel og resultat/lønn som gjensidig avhengig av hverandre.

Vurdert på bakgrunn av markedsfokus, viser det seg at advokater som primært betjener næringslivskunder, har en skår på 86, mens de som primært betjener private kunder har en skår på 78. De med lik fordeling av kunder har en skår på 84. Av disse tre gruppene er det ingen endring for forretningsadvokatene, mens de to andre gruppene har vist fremgang i trivsel fra forrige undersøkelse.

Undersøkelsen viser dessuten at graden av tilfredshet tenderer til å stige med størrelsen på den virksomheten man arbeider i eller det antall advokater man jobber sammen med.

APPENDIKS

Tabell 1: Gjennomsnittlig inntekt pr stillingskategori og fylke

Inntekt over stillingskategori per fylke	Partner i advokatfirma	Eier enkeltpersonfor etak	Ansatt i advokatfirma	Advokatfullmektig	Bedriftsadvokat
Østfold	1130131	925217	586313	426334	823508
Akershus	1327286	1070835	627214	473046	929078
Oslo	2691428	945952	780296	559808	990101
Hedmark	1178667	722841	531501	472500	
Oppland	1380000	920365	728282		722244
Buskerud	1331765	730107	654250	407409	650928
Vestfold	1194905	966271	558623	443289	922170
Telemark	1516667	1085514	566017	406000	791257
Aust-Agder	1500000	1198597	970671	493638	831050
Vest-Agder	1778143	767878	534351	473938	857067
Rogaland	2035246	995382	674117	455856	1229902
Hordaland	2030277	1034116	633164	483122	821794
Sogn og Fjordane	744500	995295			
Møre og Romsdal	1623750	961356	679998	377811	812771
Sør-Trøndelag	1536234	1009330	634393	421636	795318
Nord-Trøndelag	1103000	994705	557694		710803
Nordland	1001455	908327	594450	436454	
Troms	1280917	896884	628455	453556	
Finnmark	1200000	937018		420000	

Merknad: Røde celler har færre enn fem svar

Tabell 2: Høyeste og laveste utfakturerte timepris pr. markedssegment og fylke

2009	Laveste oppgitte timepris			Høyeste oppgitte timepris		
	Privat-klienter	Nærings-livsklienter	Offentlig forvaltning	Privat-klienter	Nærings-livsklienter	Offentlig forvaltning
Østfold	870	1000	825	1400	1800	1350
Akershus	800	950	840	2000	2200	1300
Oslo	800	800	795	2300	3000	1979
Hedmark	1000	1000	1000	1300	1350	1200
Oppland	800	1000	890	1550	1650	1400
Buskerud	950	800	850	1650	1800	1500
Vestfold	850	980	890	1500	1650	1450
Telemark	900	900	890	1600	1700	1200
Aust-Agder	1000	1000	1000	1400	1400	1400
Vest-Agder	900	975	890	1500	1600	1250
Rogaland	800	800	870	1600	2000	1500
Hordaland	800	1000	870	1900	2000	1700
Sogn og Fjordane	870	950	890	1250	1500	1200
Møre og Romsdal	890	1100	880	1500	1750	1300
Sør-Trøndelag	800	800	890	2000	2300	1200
Nord-Trøndelag	1050	1200	1050	1400	1700	1700
Nordland	800	1000	650	1800	2250	1350
Troms	950	1100	890	1800	2000	1500
Finmark	1000	1000	700	1800	2000	1800

Tabell 3: Beregnede antall advokater i advokatvirksomhetene pr. fylke

Fylke	2003	2005	2007	2009	Nominell endring fra 2007 til 2009
Østfold	116	129	140	149	9
Akershus	218	234	268	277	9
Oslo	2 337	2 360	2 605	2 835	30
Hedmark	60	66	93	87	-6
Oppland	66	75	92	90	-2
Buskerud	110	110	143	153	10
Vestfold	135	147	165	171	6
Telemark	64	67	79	79	0
Aust-Agder	31	35	36	43	7
Vest-Agder	110	108	132	141	9
Rogaland	263	314	273	325	52
Hordaland	339	378	391	455	64
Sogn og Fjordane	38	41	44	43	-1
Møre og Romsdal	98	95	103	109	6
Sør-Trøndelag	165	182	181	194	13
Nord-Trøndelag	34	34	36	38	2
Nordland	85	94	111	119	8
Troms	118	111	109	133	24
Finnmark	24	31	41	43	2
Totalt	4 412	4 613	5 042	5 486	441